

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER
Dodiplomski visokošolski strokovni študijski program Management

Diplomska naloga
PRODAJA IN NAKUP MENIČNIH TERJATEV

Mentor:

prof. dr. Rado Bohinc

KOPER, 2006

ALEKSANDAR VOLAŠ



POVZETEK

Diplomska naloga obravnava prodajo in nakup meničnih terjatev. V prvem, teoretičnem delu naloge je predstavljena menica, in sicer njen nastanek in razvoj, pravna ureditev v Sloveniji in po svetu, gospodarski pomen, temeljne značilnosti, bistvene in nebistvene sestavine, njena načela in različne vrste, na koncu pa kratko povzamem značilnosti njenih bistvenih dejanj. Drug, praktični del povzema celoten proces prodaje in nakupa meničnih terjatev: eskontiranje in eskontni kredit, forfeiranje, posel factoring in bistvene razlike med njimi. Obravnavani so problemi, ki se pojavljajo pri meničnem poslovanju, in primeri iz poslovne prakse. Na koncu so podane ugotovitve in predlogi za izboljšave. V raziskavi sem ugotovil pomanjkanje poznavanja meničnega poslovanja, plačilnega tveganja, odpravo njihovih posledic za podjetje kot tudi nepoznavanje inštrumentov za odpravo teh tveganj.

Ključne besede: menice, eskontiranje, eskontni krediti, forfeiranje, factoring, prodaja meničnih terjatev, zavarovanje pred tveganji, financiranje podjetij, likvidnost terjatev, kreditiranje kupcev

ABSTRACT

The thesis deals with the selling and buying of draft claims. The first, theoretical part of the thesis focuses on the draft – its origin and development, its legal regulation in Slovenia and internationally, its economic significance, its basic characteristics, its essential and non-essential components, its principles and different types. The last part of the chapter presents in brief the characteristics of its principal acts. The second, practical part recapitulates the entire selling and buying of draft claims process: discounting and discount credits, forfeiting, business factoring, principal distinctions, problems in cashing claims, and cases of good business practice. The chapter concludes with the presentation of the research findings and the account of suggestions for improvements. The research shows an inadequate knowledge in trading with drafts, payment risks, abolition of their effects on the firm, as well as ignorance of the instruments for the abolition of these risks.

Key words: draft, discounting, discount credit, forfeiting, factoring, selling of draft claims, insurance against risks, enterprise financing, financial provisions, claim liquidity, purchasers crediting

UDK 347.7(043.2)



VSEBINA

1	Uvod	1
2	Menica.....	3
2.1	Zgodovina meničnega prava.....	3
2.2	Pravna ureditev meničnega prava.....	4
2.2.1	Poskus globalne unifikacije meničnega prava.....	5
2.3	Gospodarske funkcije menice.....	5
2.4	Temeljne značilnosti menice	6
2.5	Bistvene značilnosti menice	8
2.6	Nebistvene značilnosti menice	12
2.7	Osnovna načela meničnega prava.....	14
2.8	Vrste menice	16
2.8.1	Ženevsko menično pravo.....	16
2.8.2	Anglosaksonsko menično pravo.....	18
2.9	Menična dejanja.....	19
2.9.1	Izdaja in oblika menice.....	19
2.9.2	Prenos (indosiranje) menice	20
2.9.3	Akcept (sprejem) menice.....	23
2.9.4	Aval (menično jamstvo)	24
2.9.5	Plačilo menice	25
2.9.6	Prolongacija menice	26
2.9.7	Protest menice	26
2.9.8	Obvestilo o protestu.....	28
2.9.9	Menični regres	29
2.9.10	Intervencija	29
2.9.11	Razmnoževanje in prepis pravic	30
2.9.12	Zastaranje in tožba iz neupravičene obogatitve.....	30
2.9.13	Zastavna in pridržana pravica.....	30
2.9.14	Amortizacija menice.....	31
3	Prodaja meničnih terjatev	33
3.1	Menični eskont (diskont).....	33
3.2	Forfetiranje	35
3.3	Factoring.....	37
4	Prodaja in nakup meničnih terjatev slovenski poslovni praksi	41
4.1	Prvi faktor, d. o. o.	42
5	Sklepne ugotovitve in predlogi ukrepov	45

Literatura	49
Pravni viri.....	51
Viri	51
Priloge	52

SLIKA

Slika 2.1	Potek notifikacije.....	28
-----------	-------------------------	----

TABELE

Tabela 2.1	Funkcije menice.....	6
Tabela 2.2	Vrste dospelosti menice.....	10
Tabela 2.3	Menična načela.....	15

KRAJŠAVE

ZM	Zakon o menici
OZN	Organizacija združenih narodov
ZOR	Zakon obligacijskih razmer

1 UVOD

V sedanjih okoliščinah tržnega gospodarstva smo priče izjemno hitrim spremembam poslovanja v okolju. Ravno zaradi hitrih sprememb na vseh področjih se povečuje tudi tveganje.

Gospodarski subjekti se vse pogosteje srečujejo s težavami, kot so slaba plačilna disciplina kupcev, njihovi vse pogostejši stečaji in zato nezmožnost izterjave izplačil, odpisi terjatev in s tem izgubljena prodaja itd. Sodni so tudi arbitražni postopki, ki so navadno dolgotrajni, sorazmerno dragi, njihov izid pa je negotov, zato je za uspešno poslovanje pomembno, da se ob sklenitvi posla stranki ustrezno zavarujeta proti neizpolnitvi obveznosti druge stranke. Z naštetim je v veliki meri povezana negotovost pri poslovanju, ki lahko podjetje vodi celo do lastne nelikvidnosti in do s tem povezane nesposobnosti poravnanja njenih obveznosti, do nezaupanja poslovnih partnerjev in bank, čemur sledi slabši ugled, saj terjatve do kupcev predstavljajo velik del premoženja.

Zaradi naštetega nam poslovna praksa potrjuje, da v sodobnem gospodarstvu skorajda ni posla, v katerem ne bi naleteli na kakšno izmed oblik kreditiranja oziroma financiranja iz zunanjih virov. V prometu storitev in blaga podjetja in podjetniki pri medsebojnih kreditnih razmerjih vse pogosteje uporabljajo menico. Postala je najbolj razširjen in razvit vrednostni papir, katerega zakonodaja je urejena v vseh državah sveta. Največkrat pa njeno uporabo srečamo ravno pri izvoznih poslih, ki dandanes predstavljajo eno izmed glavnih usmeritev sodobnega mednarodnega poslovanja.

V mednarodnem poslovanju se izvozniki srečujejo z nujnostjo financiranja izvoznih poslov, če želijo ohraniti ali izboljšati svoje konkurenčne prednosti. Problematika zavarovanja plačil v mednarodnem poslovanju je zanimiva zato, ker so podjetja zaradi konkurence po eni strani poslovnim partnerjem prisiljena ponuditi ugodne plačilne pogoje, po drugi pa se srečujejo s tveganjem, da svojih terjatev ne bodo dobila poplačanih ali da bodo te poplačane deloma ali z zamudo. Ta vprašanja so tesno prepletena z vprašanjem donosnosti posla. Zato je za posamezna podjetja zelo pomembno, da se proti tveganju zavaruje, hkrati pa obdrži poslovne partnerje tako, da jim ponudi ugodne plačilne pogoje in da izbere tak način zavarovanja obveznosti, ki je glede na ekonomske značilnosti posla najustreznejši. Obstaja sicer možnost zavarovanj z različnimi finančno-pravnimi instrumenti, vendar me je za namen zaključne strokovne naloge zanimalo, ali lahko upnik svojo menično terjatev proda pred dospelostjo in na ta način prej pride do gotovinskega izplačila, ne da bi pri tem, razen nekoličnega zmanjšanja meničnega zneska zaradi stroškov diskonta, provizij in obresti, utrpel večje izgube, se obremenjeval z izterljivostjo terjatve ter s postopki, ki bi jih zaradi neplačila s strani dolžnika moral opraviti. Kakšne so možnosti takšne prodaje, kako poteka njihov

postopek, kaj zajemajo in kakšen je njihov pomen, so bila vprašanja, na katera sem poskušal odgovoriti.

Prva hipoteza te naloge je, da je mednarodna (uncitralova) menica potrebna. Razlog za to je v problematiki mednarodnega plačilnega prometa v globalnem svetu. Naslednja hipoteza je: zavarovanje proti neizpolnitvi obveznosti druge stranke in uravnavanje denarnega toka (financiranje-likvidna sredstva) zaradi zamud pri plačilu je moč doseči preko pogodb o eskontiranju, factoringu in forfaitingu.

V prvem, teoretičnem delu po uvodu opisujem menico, in sicer njen nastanek in razvoj, pravno ureditev v Sloveniji in po svetu, njen gospodarski pomen, temeljne značilnosti, bistvene in nebistvene sestavine, njena načela in različne vrste, na koncu pa kratko povzemam značilnosti njenih bistvenih dejanj.

Sledi drugi del, v katerem se osredotočim na prodajo in odkupom meničnih terjatev. Željo izvoznikov, da svoje terjatve iz naslova kreditnih aranžmajev transformirajo v posle s takojšnjim gotovinskim plačilom, vedno bolj in boljše izpolnjujejo banke in specializirana podjetja, ki se ukvarjajo z refinanciranjem terjatev, v ta namen pa uporabljajo posel eskontiranja, posel forfeiranja in posel factoringa.

V tretjem, praktičnem delu pa opisujem prodajo in nakup meničnih terjatev v slovenski poslovni praksi, o čemer sem povprašal banke in podjetja. Posebej poudarjam poslovanje podjetja Prvi faktor, d. o. o., ki je sicer specializirano za factoring in menične terjatve odkupuje skoraj dnevno.

2 MENICA

2.1 Zgodovina meničnega prava

Zgodovinski nastanek menice sega v kasnejši srednji vek v severnoitalijanske države oz. mesta. Pomen poznosrednjeveške menice so poznali predvsem trgovci, študentje, cerkveni krogi, saj so z menicami prenašali večje denarne zneske iz kraja v kraj, iz ene mestne države v drugo. To prenašanje pa je bilo povezano s številnimi ovirami in nevarnostmi, posebno zaradi teže in raznovrstnosti denarja. Ker so trgovci oziroma prodajalci običajno zahtevali plačilo za blago v domačem denarju, se je razvil poklic menjalcev denarja. Ti so omogočili, da trgovcu ni bilo več treba tovoriti denarja s seboj. Ta je namreč dobil, potem ko je pri menjalcu položil določen znesek, menjalno pismo ali kratko menico, s katero mu menjalec ni le potrdil, da je prejel določeno vsoto denarja, temveč je tudi zaprosil drugega menjalca ali svojo podružnico, da izplača prinesitelju pisma določen znesek v tamkajšnji valuti. Znesek se je izplačal le osebi, vpisani v menici, menjalec denarja pa si je odtrgal znesek za svoj trud in tveganje. Menica je tako omogočila večjo varnost in praktičnost poslovanja. Sčasoma je postala nujen instrument za razvoj poslovnega prometa in za zavarovanje denarja na poti.

Pravila, ki so se razvila glede menice, so se oblikovala v trgovskih krogih kot običajno pravo. Pravi razmah je menica dosegla šele z indosamentom v 17. stoletju. Ta se je razvil iz remitentovega naloga, naj se menična vsota plača njegovemu pooblaščenцу. Ta nalog je zapisal remitent v korist pooblaščenca na hrbtni (in dorso) strani menice. Z indosamentom je remitent kot prvi indosant in za njim vsak drugi indosant prevzel jamstvo, da bo menica v resnici plačana, in sicer brez oblike cesije. To je omogočilo popolnoma neoviran promet kroženja menice. Indosament se je popolnoma razvil okoli leta 1600 in menico osvobodil monopola bankirjev. Trgovec je z indosamentom menice brez bank stopil v menične zaveze s svojimi poslovnimi partnerji (Grilc in Juhart 1996, 73).

Medsebojno poravnavo unovčenih menic so menjalci dolgo opravljali na velikih sejmih. Sčasoma postane menica pravi trgovski vrednostni papir s široko uporabo in možnostjo kroženja v državah in med njimi. Menica je tedaj dobila svoje glavne značilnosti, ki jih ima še danes. Najpomembnejše je, da iz nje ni razvidno, iz česa sestoji prejeta vrednost, in tudi ni treba ugotavljati resničnosti posla, saj obveznost iz menice postane abstraktna. Omeniti je treba še, da je menica vselej samo pisna, nikoli ne more menična zaveza nastati ustno (ustne menice ne poznamo).

Na kratko bi lahko povzel, da je menica stvaritev trgovske prakse. Nastala je torej kot posledica nujnosti zamenjave različnega denarja med posameznimi mesti, na podlagi t. i. meničnega pisma, ki ga je trgovec v enem mestu izročil določeni osebi, na podlagi katerega je lahko v drugem mestu prejel določeno vsoto denarja, veljavnega v mestu plačila.

Menica postane plačilno sredstvo kot denar, s poslom eskontiranja, forfetiranja in factoringa pa postane pomembno sredstvo finančnega poslovanja in poglavitni posel tako bank kot tudi za to posebej specializiranih podjetij.

2.2 Pravna ureditev meničnega prava

Zakon o menici (v nadaljevanju ZM) ne vsebuje prave definicije menice, temveč v svojem 1. členu navaja osem bistvenih elementov, ki naj jih menica kot listina ima, da bi izpolnila pogoj za pravo veljavnost listine, ki ima pravni učinek menice. Več o bistvenih in nebistvenih meničnih elementih sledi v nadaljevanju.

Žiberna (1999, 27) opredeljuje menico kot »... vrednostni papir, ki glasi na določen denarni znesek, njene sestavne dele, način prenosa upnikovih pravic in način uveljavljanja teh pravic urejajo predpisi meničnega prava. Menično pravo je skupek predpisov o menici«.

Menica je torej listina, izdana v predpisani obliki (pisna oblika), s katero ena oseba izda drugi osebi nalog, da v določenem času in v določenem kraju plača določeno vsoto denarja osebi, imenovani v tej listini, ali osebi po njenem nalogu, pri čemer se tudi sama zavezuje plačati to vsoto, če tega ne bi storila oseba, na katero se glasi nalog (trasirana menica). Lahko pa oseba obljubi, da bo sama izplačala določeni znesek; v tem primeru govorimo o lastni ali solo menici. Zelo na kratko in jedrnatost bi definirali menico kot abstraktni orderski vrednostni papir, katerega vsebina je vselej le denarna obveznost.

Poslovni svet je glede pravne ureditve, ki ureja menično poslovanje, razdeljen v dva velika pravna sistema (ženevsko in anglosaksonsko menično pravo), ki vsak na svoj način urejata menično-pravno problematiko.

Ženevski pravni sistem temelji na treh ženevskih meničnih konvencijah iz leta 1930 (to so Konvencija o enotnem meničnem zakonu, Konvencija o koliziji zakonov in Konvencija o meničnih taksah), vanj pa spadajo države kontinentalne Evrope. Ratificirale in sprejele v svoje pravne rede oziroma za svoje nacionalne zakone so jo: Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Nemčija, Grčija, Madžarska, Italija, Luksemburg, Monako, Nizozemska, Norveška, Poljska, nekdanja Sovjetska zveza, Švedska, Švica, Brazilija in Japonska. Nekatere med njimi so določene menične institute uredile drugače, kot to določa konvencija.

Francija konvencije ni sprejela kot svoj menični zakon, temveč je njeno besedilo uvrstila v svoj trgovski zakonik. Švica pa je konvencijo uvrstila v svoj zakon o obligacijah.

Nekatere druge države (Romunija, Turčija, Španija, nekdanja Češkoslovaška in Jugoslavija) pa konvencije sicer niso ratificirale, so pa prevzele njeno besedilo v svojo nacionalno zakonodajo. Španija je bila do sedaj zadnja.

V drugi pravni blok spadajo države, v katerih velja *anglosaksonsko menično pravo*. Anglija je namreč svojo menično materijo uredila v *Bill of Exchange Act* iz leta 1882,

Amerika pa najprej v okvirnem *Negotiable Instruments Law*, kasneje pa v *Uniform Commercial Code (UCC)*.

V Sloveniji je še vedno v veljavi jugoslovanski Zakon o menici iz leta 1946, ki temelji na določenih ženevske konvencije o menici, vendar ga je Slovenija z osamosvojitvijo prilagodila in mu dodala komentarje.

2.2.1 Poskus globalne unifikacije meničnega prava

Z namenom poenotenja meničnega prava in zблиžanja evropsko-kontinentalnega (ženevski meničnopравни sistem) in anglosaksonskega meničnopravnega sistema se je Uncitral (United Nations Commission on International Trade Law), ki je bila ustanovljena leta 1965 na pobudo Madžarske, odločila, da pripravi besedilo menične konvencije, ki bi ustrezalo interesom obeh pravnih sistemov. Uncitral je posebna komisija v Združenih narodih za mednarodno trgovinsko pravo, ki je začela delo za omenjeno unifikacijo meničnega prava že marca 1969. Odločila se je za izdelavo menice kot novega mednarodnega vrednostnega papirja. Pri pripravi konvencijskega besedila so sodelovali bančni, trgovinski in pravni strokovnjaki iz držav obeh meničnopravnih sistemov. Po petnajstletnem delu je Generalna skupščina OZN na svoji 76. plenarni seji dne 9. decembra 1988 sprejela Konvencijo o mednarodnih trasiranih menicah in mednarodnih lastnih menicah, katere namen ni bil nadomestiti ali uravnnavati razlike med obema meničnima sistemoma v svetu, temveč le izdelati pravila, ki veljajo za mednarodno menično poslovanje.

Konvencija je bila odprta za podpis posameznih držav do 30. junija 1990 v Sekretariatu Združenih narodov v New Yorku, glede na to, da konvencijo vsaka država sprejme z ratifikacijo. Do zgoraj oziroma predhodno omenjenega datuma so konvencijo podpisale Združene države Amerike, Kanada in nekdanja Sovjetska zveza. Konvencija tako sploh ni stopila v veljavo, saj je bil pogoj za nastop veljavnosti konvencije podpis najmanj desetih držav (Ivanjko 1993, 215).

Po mnenju nekaterih kritikov do tega ni prišlo, ker se je konvencija naslanjala bolj na ameriško menično pravo kot na pravo ženevske konference, kar je zadrževalo države, v katerih je uveljavljen ženevski menični sistem. Ugotovimo tudi lahko, da konvencija ponuja zanimivo, vendar pa za evropske poznavalce meničnega prava dokaj zapleteno menico (nomotehnični jezik). Za Republiko Slovenijo (kot majhno državo) bi bilo dobro, da sprejme Uncitralovo konvencijo in uporabi mednarodno menico za lažje sodelovanje v mednarodnih finančnih in blagovnih tokovih.

2.3 Gospodarske funkcije menice

Začetno plačilno funkcijo menice in njeno funkcijo menjavanja med valutami sta sčasoma zamenjala ček in nakazila na tekoči, kasneje transakcijski račun. Tako danes menica nima več zgolj plačilne in denarnomenjalne vloge, temveč se njen pomen vse

bolj kaže v funkciji pridobitve kredita in financiranja (prenos meničnega zahtevka na tretjega in prejem gotovine) ter zavarovanja (izterjava meničnega zneska).

Pri dobavi blaga ali izvršitvi storitve s kasnejšim plačilom se namreč upnik, torej prodajalec oziroma tisti, ki je opravil storitev, sreča z dvema težavama:

- dolжник ne plača, upnik pa želi svoje plačilo kar najhitreje prejeti,
- upnik potrebuje denar še pred zapadlostjo dolga.

Menica je tako primerna za rešitev, saj se jo lahko prenaša in unovči, zaradi specifične pisne odgovornosti pa je varna tudi pred dolžnikovimi ugovori (Juhart 1996, 77).

Menica je zelo pomemben finančni inštrument v mednarodnem poslovanju, ki se kot klasični inštrument zavarovanja plačila uporablja predvsem pri kreditnih transakcijah s tujino. Poslovna praksa se z menico srečuje tako pri poslih dokumentarnega akreditiva in inkasa (finančna klavzula *dokumenti proti akceptu*) kot pri akceptnem in negociacijskem akreditivu, pri fiduciarnih poslih, pri raznih vrstah kreditiranja, kot tudi pri poslih refinanciranja osnovnega posla z naslova eskontiranja, forfežiranja, factoringa ter lombardnih poslov.

Tabela 2.1 Funkcije menice

Funkcija, ki jo menica opravlja	Značilnost funkcije
Kreditno sredstvo	Kadar se dolžniku odloži plačilo za določen čas (do dospelosti menice). Kreditno sredstvo je danes najbolj pomembna funkcija menice.
Plačilno sredstvo	Kadar je menica izdana zaradi plačila blaga ali storitev. Praviloma nastane na podlagi prodaje blaga. Menico je mogoče potem izročiti ali prenesti naprej kot plačilno sredstvo prodajalcu ali upniku za ponovno dobavo blaga.
Sredstvo jamčenja	Kadar dolжник izroči menico upniku za varnost svoje obveznosti; torej kot jamstvo za plačilo.

Vir: Bohinc 1998, 193

2.4 Temeljne značilnosti menice

Osnovne značilnosti menice so naslednje (Žiberna 1999, 29):

- Menica je (popoln) vrednostni papir in pravica, ki je na njej zapisana, ne more nastati, ni je mogoče prenesti, uveljaviti ali realizirati brez listine – menice.
- Velja kot vrednostni papir samo v *pisni obliki*, je pisni pravni akt in spada med strogo formalne svečane pravne posle.

- Menica je *formalni vrednostni papir*. Če nima vseh sestavin, ki jih zahteva zakon, potem se ne šteje za menico.
- Menična obveznost je enostranska in abstraktna.
- Menica je po zakonu *papir po nalogu*. Uresničitev pravice pripada osebi, ki jo imenovana oseba za to določi, razen če je na menici ta lastnost s posebno in izrecno klavzulo odvzeta (rekta klavzula); če take klavzule nima, se jo lahko prenaša na drugo osebo z indosamentom, sicer pa s cesijo.
- Je *prezentacijski vrednostni papir*; obvezančeva dolžnost do storitve po menici nastane šele s prezentacijo listine, ko upravičeni upnik menico predloži meničnemu dolžniku (akceptantu).
- Menična obveznost vsakega izmed podpisnikov menice je *samostojna*.
- Glasi se lahko samo na *denar*, na določeni denarni znesek, in je *obligacijski vrednostni papir*, bistvena je terjatev določenega denarnega zneska.
- *Vse menične izjave in menica so celota*, tako da noben menični upnik ne more uveljavljati svojih pravic iz menice, če menice dolžniku tudi ne predloži.
- *Vsak menični dolžnik odgovarja*, ko podpiše menico, vsakemu poštenemu imetniku menice, kot da bi bil z njim v neposrednem dolžniškem razmerju. Menični upnik lahko zahteva plačilo meničnega dolga od vsakega meničnega dolžnika.
- Menični dolg je torej *iskani dolg*, saj mora upnik priti po plačilo k dolžniku.
- Vsi tisti, ki so menico trasirali, akceptirali, indosirali ali avalirali, so *odgovorni imetniku menice solidarno*.
- Je vrednostni *papir javnega zaupanja*. Zaradi omenjenega tako ne bomo zahtevali menice za kritje svoje terjatve od osebe, ki ji ne zaupamo, kakor tudi ne od osebe, ki ji zaupamo »na besedo«. Proti temu načelu bi tudi bilo, če bi izdali menico, za katero vemo, da ne bo plačana, ko bo zapadla.
- Menica se torej *daje zaradi plačila*, s tem da je obveznost izpolnjena, ko je menica plačana, ali namesto plačila, ko je obveznost plačana z izročitvijo menice. V dvomu velja, da je menica izdana zaradi plačila.

Tu je treba omeniti še, da je položaj meničnega dolžnika, glede zakonskih posledic težji kot položaj dolžnika po civilnopravnih predpisih. Iz tega izhaja, da je položaj meničnega upnika boljši kot položaj upnika po civilnopravnih predpisih, čeprav se mora tudi menični upnik ravnati strogo po določenih meničnega prava, ko uveljavlja svoje pravice. Skrbeti mora namreč za to, da pride do plačila, saj gre pri menici za iskani dolg, in mora po odredbi ukrepati po meničnem zakonu, da doseže ta namen.

2.5 Bistvene značilnosti menice

Zakon o menici (ZM) izrazov bistvena oziroma nebistvena sestavina ne uporablja, vendar v svojem 1. členu poimensko našteva tiste sestavine, ki jih trasirana menica mora imeti, da pravno-formalno kot menica tudi velja. Niti eden od naštetih osmih bistvenih elementov oziroma sestavin na menici ne sme manjkati ali biti napisan drugače, kot določa zakon, saj sicer taka listina nima pravnega učinka menice oziroma ne bi bila prava menica. Vendar pa ZM (2. člen) določa, da lahko manjka:

- navedba o dospelosti (se obravnava menico na vpogled),
- plačilnega kraja ni (kraj, ki je naveden poleg trasatovega imena, se šteje za plačilni kraj in hkrati tudi za trasatovo prebivališče),
- ni vpisan kraj izdaje (menica je izdana v kraju, ki je naveden poleg trasantovega podpisa).

Načelo *locus regit actum* pomeni, da se pravna veljavnost menice presoja po pravu, ki velja v kraju izdaje menice, velja pa tako za formalne in materialne menične elemente kot tudi za posamezne menične izjave.

Menica mora po našem zakonu vsebovati naslednje sestavine:

- *Označba, da gre za menico, napisano v samem besedilu menične listine (golice) v jeziku, v katerem je menica sestavljena (menična klavzula).*

Da gre za vrednostni papir – menico, mora biti na menici izraženo na jasn in nedvoumen način. V primeru, da beseda menica v besedilu listine ne bi bila vsebovana, bi bilo po našem zakonu podano civilnopravno razmerje iz naslova nakazila (asignacije). Skrb za to navadno odpade, ker so menični blanketi tiskani. V mednarodnem poslovanju se uporabljajo poimenovanja menice: nemška Wechsel, italijanska cambiale, francoska lettere de change, v angleškem jeziku se imenuje bill of exchange itd.

- *Nepogojno obljubo (poziv) za plačilo določenega zneska (klavzulo o plačilu – menični znesek).*

Nalog za plačilo določenega denarnega zneska mora biti nepogojen, saj s tem zagotavlja njeno abstraktnost. Drugačne (pogojne) menične obveze v kontinentalnem evropskem meničnem pravu ne ustvarjajo pravnega učinka. Določen denarni znesek se glasi v domači ali določeni tuji valuti, označen pa mora biti s številko in z besedo. V primeru neskladnosti velja označba z besedo. Plačilo bi bilo treba opraviti v tisti vrsti denarja, ki je plačilno sredstvo v plačilnem kraju menice na dan dospelosti menice. Če pa je menični znesek označen večkrat z besedo ali večkrat s številko, velja najmanjši znesek (6. člen ZM). V menici je dopustna označba obresti, vendar le v primeru menice z označbo dospelosti na vpogled ali na določen čas po vpogledu. Pri vseh drugih

primerih menice pa se štejejo obresti za nezapisane (5. člen ZM), saj so že vračunani v menični znesek (npr. kredit).

- *Ime osebe, ki je dolžna menico plačati (trasat – akceptant), mora biti navedeno točno.*

Menično obveznost lahko sprejme vsaka oseba, ki je opravilo sposobna. Navedba trasata je bistvena zaradi identifikacije osebe, ki bo na zahtevo remitenta oziroma predhodno v dogovoru s trasantom podpisala menico in sprejela obveznost meničnega plačila kot glavni menični dolžnik – akceptant. Z akceptom se trasat zaveže plačati menico ob dospelosti (27. člen ZM). Podpis nepismenih, slepih oseb in prevzemanje pooblastil za menične obveznosti na menici mora sodišče overiti. Menica je veljavna, če je trasat zapisan tako, da je moč ugotoviti, da gre za fizično ali pravno osebo, vendar zapis njegovega imena na hrbtni strani ni dovoljen. V menici je lahko navedenih tudi več trasatov, ki prevzamejo skupno obveznost za plačilo menične terjatve, ko menico akceptirajo. Taka obveznost je solidarna. Pri lastni ali solo menici sta trasat in trasant ista oseba.

- *Navedba dospelosti (zapadlosti).*

Dan dospelosti je dan, ki je določen v menici, česar ne smemo enačiti s plačilnim dnevom (zapadlostjo), ko mora biti menica plačana. Kajti, če je menica dospela v nedeljo (dan dospelosti), mora biti plačana prvi naslednji delavnik, torej v ponedeljek (dan plačila). Menico lahko predložimo v plačilo na dan dospelosti ali pa na enega od dveh naslednjih delovnih dni.

V menici je lahko dan dospelosti določen na različne načine. Ženevsko konvencijsko pravo in s tem tudi slovenska menična zakonodaja, pozna štiri vrste dospelosti:

Tabela 2.2 Vrste dospelosti menice

Vrsta dospelosti	Značilnosti
Na vpogled (menica vpoglednica)	Menica z označbo dospelosti na vpogled je plačljiva takoj, ko jo njen imetnik predloži v plačilo dolžniku. Rok za predložitev v plačilo je eno leto od datuma izdaje, lahko pa ga trasant skrajša ali podaljša; indosanti ga lahko samo krajšajo. Trasant pa lahko določi, da menica z dospelostjo na vpogled ne sme biti predložena v plačilo pred iztekom določenega časovnega obdobja. Če se menica v omenjenih rokih ne predloži, izgubi upnik regresne pravice proti regresnim dolžnikom.
Na določen čas po vpogledu (menica povpoglednica)	Menica dospe v plačilo po izteku določenega časovnega obdobja od predložitve menice v akcept, ki mora biti datumsko določen. Kadar menica ni akceptirana, se dospelost računa od datuma protesta zaradi neakceptiranja. V primeru, da datum akcepta ni označen in ni izvršen protest zaradi neakceptiranja, taka menica nima pravnega učinka.
Na določen dan od dneva izdaje (menica oddnevnic)	Menica dospe v plačilo po izteku določenega roka (števila dni) od dneva njene izdaje.
Na določen koledarski dan (fiksna menica) (menica dnevnica)	Dospelost je označena s točno določenim koledarskim datumom. Fiksne menice so v praksi najpogostejše.

Vir: Bohinc 1998, 198–199

Omenil sem že, da opustitev ene same bistvene sestavine pomeni, da listina nima narave menice, vendar je pri točki dospelosti to izjema, saj Zakon o menici v 2. odstavku 2. člena postavlja pravno domnevo, po kateri se trasirana menica, v kateri ni navedena dospelost, šteje za menico na vpogled (vpoglednica). Menica z drugačno določitvijo dospelosti od predhodno navedenih pa nima pravnega učinka, je nična.

– *Kraj plačila*

Na menici mora biti označen kraj, v katerem jo je treba predložiti v plačilo; menični dolg je iskani dolg. Priporočljivo je, da se poleg imena kraja navede tudi ulica in hišna številka. Pri tej bistveni sestavini menice velja pravna domneva, ki določa, da se v primeru, če kraj plačila v menici ni naveden, kot kraj plačila šteje tisti kraj, ki je označen poleg navedbe imena trasata in hkrati tudi za trasatovo prebivališče. Če pa v menici tudi trasat ni označen, je taka menica brez pravnega učinka (1. odstavek 2. člen ZM). Menica, v kateri

naveden kraj plačila ni isti kot kraj, označen poleg trasatovega imena, se imenuje domicilirana menica.

– *Ime meničnega upnika – remitenta (upravičenca)*

Remitent je prvi menični upnik, torej oseba, ki ji je treba plačati menico oziroma po katere odredbi je treba plačati menico. Remitent mora biti točno določena oseba. Menični dolg je iskani dolg, zato mora priti remitent – imetnik menice po plačilo in predložiti menico. Kot upnik ima pravico terjati plačilo od akceptanta (meničnega dolžnika) oziroma drugih meničnih podpisnikov, če akceptant ne plača menice. Menica brez označbe remitenta je brez pravnega učinka. Remitent in trasant pa sta lahko ista oseba, kadar gre za menico, trasirano po lastni odredbi – menica na lasten ukaz; v takem primeru ni treba zapisati imena remitenta, dovolj je, da se remitent opredeli z besedilom »po lastnem nalogu«.

– *Dan in kraj izdaje menice*

Kraj, dan, mesec in leto izdaje menice se napišejo kjer koli na menici oziroma na licu menice, navadno levo zgoraj. Čas izdaje mora biti določen s koledarskim datumom, veljavna pa je tudi menica, v kateri je kot datumom izdaje določen praznik, ki je znan in je po koledarju določen datum; na primer: božič 2005. Za datum izdaje ni nujno, da je pravi, saj so veljavne tudi postdatirane in antidatirane menice. Če kraj izdaje menice ni naveden, se šteje za kraj izdaje kraj, ki je naveden ob trasantovem podpisu; če tudi tega ni, menica nima pravnega učinka. Tudi za kraj izdaje ni nujno, da je pravi. Prav tako pa je nična menica, ki nima navedenega datuma izdaje, ki mora biti pred datumom dospelosti. Poudarim naj še, da se pravni učinek posameznih meničnih izjav (aval, akcept, indosament) presoja po pravu, ki velja v kraju, v katerem so take pisne izjave dane, medtem ko se pravna veljavnost menice kot formalnega vrednostnega papirja presoja po pravu, ki velja v kraju izdaje menice.

– *Podpis trasanta – izdajatelja menice*

Za podpis trasanta, ki je lahko bodisi pravna bodisi fizična oseba, ne zadostuje štampiljka ali faksimile, podpis mora biti lastnoročen. Menico lahko podpiše več trasantov. Trasant mora biti naveden tako, da je prepoznaven. Poleg navedbe njegovega imena je obvezen podpis, ki je običajno desno spodaj, vedno pa pod meničnim besedilom, iz katerega izhaja, da pokriva celotno besedilo menice. Podpis je pomemben zaradi pravne veljavnosti menice kot vrednostnega papirja in zaradi odgovornosti za akcept oziroma jamstvo in plačilo menice. Vedeti moramo, da trasant ni glavni menični dolžnik, je pa regresni menični dolžnik in kot tak odgovarja za akcept in plačilo menice; ostaja še vedno v obveznosti. Svojo odgovornost za akcept sicer lahko izključi (navedba »brez obveznosti za

akcept«), odgovornosti za plačilo menice pa ne. Lastno menico podpiše izdajatelj menice; nima podpisa akceptanta.

2.6 Nebistvene značilnosti menice

Menica je kot formalni vrednostni papir lahko napisana na čemerkoli, vendar mora, kot že omenjeno, vsebovati vse bistvene, z zakonom predpisane sestavine. Za enostavnejšo uporabo, je Banka Slovenije leta 1992 izdala enotno menično golico (blanket), na kateri so natisnjeni tisti deli, ki so nespremenljivi, potrebne podatke pa je treba le vpisati, če seveda pri izdaji oziroma izpolnitvi ne gre za bianko menico.

Seveda pa lahko menica, poleg naštetih bistvenih sestavin, vsebuje še druge elemente, ki jih štejemo kot nebistvene, ker niso pogoj za pravno veljavnost menice kot vrednostnega papirja, ki razkrivajo nekatera razmerja ali pa opozarjajo na določena dejstva iz menice. Namen nebistvenih meničnih sestavin je, da dobi menica še kakšen pravni učinek in da se spremeni ena od njenih sestavin.

V praksi se največkrat ponavljajo naslednje menične klavzule:

- *Kritna klavzula* določa pravno razmerje trasanta nasproti trasatu in pojasnjuje merilo, ki ga je trasat prejel za plačilo menice od trasanta. Običajno je izražena z besedami *obremenite račun*. Pokritje mora obstajati ob dospelosti menice in ni treba, da obstaja že ob njeni izdaji. Menična zaveza je navadno abstraktna, zato ta klavzula meničnopravno nima bistvenega pomena.
- *Duplikatna klavzula* označuje, v koliko izvodih je bila menica izdana (prva, druga, tretja menica). Duplikati imajo v medsebojnem razmerju enako pravno veljavo; s plačilom ene duplikatne menice preneha menična obveznost tudi pri ostalih duplikatih. Menica se navadno izdaja v duplikatih, ko obstaja nevarnost izgube, poškodbe ali uničenja (npr. pri poslih čezmorskega prometa) in tudi za pospešitev prometa oziroma kroženja, medtem ko pošljemo en izvod v akcept, damo drugega v kroženje z indosamentom. Opisana klavzula velja le v primeru, kadar je vpisana v menično listino, če pa ni, se šteje vsak izvod kot posebna menica.
- *Prezentacijsko klavzulo* določi trasant, omogoča, da ni mogoče menico predložiti v sprejem pred določenim rokom ali pa da se mora menica trasatu predložiti do določenega roka v sprejem.
- *Klavzula po odredbi* pove, da se menica prenaša z indosiranjem, vendar nima posebnega pomena, saj je menica orderski vrednostni papir že *ex lege*. Nasprotno pa *rekla klavzula (ne po odredbi)* pove, da se menica ne more prenašati z indosiranjem, ampak le s cesijo oziroma z odstopom.
- *Obvestilna klavzula* je namenjena trasatu in se običajno glasi *brez obvestila*, kar pomeni, da trasatu ni treba čakati na trasantovo obvestilo naj akceptira ali plača

menico. Obratno velja, če je klavzula formalirana po obvestilu. Ta klavzula nima meniĉnopravnega pomena pri njeni izpolnitvi.

- *Valutna klavzula* se nanaša na pravno razmerje trasanta proti remitentu in pojasnjuje, zakaj trasant izdaja menico remitentu. V meniĉnem blanketu je besedilo »vrednost v ...« (t. i. valutna klavzula), ki jo je treba izpolniti glede na to, kar je remitent dal trasantu za menico ali za kar se je zavezal, da mu bo dal, in sicer z besedami *vrednost prejeta v blagu*, *vrednost prejeta v gotovini*. Če pa je trasant remitentu izdal menico zaradi unovĉenja, pa nas obvešĉa v meniĉnem blanketu z besedami *vrednost prejeta v inkaso*. Valutna klavzula je gospodarska osnova meniĉnopravnega pomena.
- *Klavzula o vrsti denarja* govori, da je treba menico plaĉati samo v doloĉeni vrsti denarja (npr. plaĉljivo v evro).
- *Domicilna klavzula* oznaĉuje plaĉilni kraj menice, ki ga lahko doloĉi samo trasant. Domiciliatu oziroma banki trasata se s to klavzulo daje nalog, da v okviru razpoloŹljivega kritja opravi plaĉilo menice, vendar domiciliat ni meniĉnopravni dolŹnik.
- *Intervencijska klavzula* lahko doloĉi osebo, ki naj menico akceptira ali plaĉa v primeru, ĉe bi trasat zavrnil akceptiranje ali pozneje plaĉilo menice. Intervencijsko klavzulo lahko v menico vpiše samo trasant ali indosant, ne more pa je vpisati akceptant ali izdajatelj lastne menice.
- *Kasatoriĉna klavzula* sluŹi kot obvestilo, da s plaĉilom enega duplikata menice ni mogoĉe uveljavljati plaĉila po drugih izvodih in posledica tega je prenehanje pravne veljavnosti drugih menic. Klavzula je vsebovana v 64. ĉlenu ZM, zato se šteje, da vpis te klavzule v menico ni potreben.
- *Z obrestno klavzulo* se oznaĉuje obrestna mera, po kateri se obrestuje meniĉni znesek. ZM v 5. ĉlenu doloĉa, da se obrestno klavzulo lahko uporablja le pri menicah z dospelostjo na vpogled ali na doloĉen ĉas po vpogledu (akceptu, protestu).
- *Klavzula brez protesta ali brez stroškov* daje imetniku pravice moŹnost, da brez protesta zaradi neakceptiranja ali neplaĉila menice uveljavlja regresno pravico pred dospelostjo ali ob dospelosti menice. Posledica te klavzule je, da meniĉni dolŹniki in drugi podpisniki ostanejo v zavezi, ĉeprav se menica ne protestira zaradi zavrnitve akcepta ali plaĉila. Če pa bi imetnik menice kljub taki klavzuli protestiral menico iz naštetiĹ razlogov, nosi stroške sam. V praksi se dogaja, da imetnik dvigne protest, saj laŹe dokaŹe, da je poskušal priti do plaĉila. Če omenjeno klavzulo vpiše in podpiše v menico trasant, klavzula uĉinkuje proti vsem meniĉnim podpisnikom, ĉe pa jo vpiše indosant ali avalist, ima pravni uĉinek samo proti osebi, ki je tako klavzulo vpisala.

- *Klavzula brez regresa* pomeni obvestilo indosanta, da z indosiranjem menice izključuje svojo odgovornost za akcept in plačilo menice. Trasant sme s to klavzulo izključiti svojo odgovornost za akcept, nikakor pa ne odgovornosti za plačilo.

Ker je klavzula izrednega pomena pri poslu factoringa, ki je eden glavnih namenov moje zaključne strokovne naloge, jo bom podrobneje predstavil v nadaljevanju, ko bom obravnaval factoring, forfehtiranje in eskontiranje menic.

Na kratko bi lahko povzel, da je za menične klavzule izredno pomembna jasna ločitev na sestavine, ki so nujno potrebne za to, da je listina sploh menica, in pa klavzule, ki so bolj ali manj običajne, pa na pridobitev pravne lastnosti menice ne vplivajo.

2.7 Osnovna načela meničnega prava

V meničnem pravu veljajo, poleg splošnih načel za vrednostne papirje tudi osnovna načela, ki so specifična za menično poslovanje. Menično pravo temelji na teh meničnih načelih (Bohinc 1998, 195–197).

Tabela 2.3 Menična načela

Menično načelo:	Značilnost:
Načelo obličnosti (formalnosti) menice	Pravno veljavna je menica, ki je izdana v pisni obliki in se vsa menična dejanja opravljajo pisno. Menica mora vsebovati vse bistvene elemente, ki jih določa ZM.
Načelo inkorporacije	To načelo zahteva, da so menične izjave in menica celota. Do terjatve iz menice je upravičena le oseba, ki jo ima v posesti. Menična obveza pravno ne obstaja brez menice; izjemoma v primeru s sodno odločbo o amortizaciji menice.
Načelo fiksne (trdne) menične obveznosti	Vsebina menične obveznosti je samo tisto, kar je zapisano v menici. Menična obveznost nastane s podpisom dolžnika in na menici ni mogoče ničesar dokazati, če ni eksplicitno zapisano na njej.
Načelo menične strogosti	Menična obveznost je neodvisna od osnovnega pravnega posla, na podlagi katerega je bila menica izdana. Ugovori meničnega dolžnika so omejeni in se lahko uveljavljajo le med strankami iz osnovnega posla. Če menični dolžnik ne plača menične vsote ob dospelosti in bi zakoniti menični imetnik želel ohraniti oziroma uveljaviti pravice iz menice, mora ustrezno ukrepati, npr. protest, obvestilo, regres ipd.
Načelo menične solidarnosti	Meničnemu upniku solidarno odgovarjajo vse osebe, ki so menico trasirale, akceptirale, avalirale in indosirale, vendar je menični upnik dolžan svoj zahtevek za plačilo najprej uveljavljati pri glavnem meničnem dolžniku in šele nato pri regresnem. Če menico plača glavni dolžnik (akceptant oziroma izdajatelj lastne menice), preneha obveznost proti vsem meničnim dolžnikom.
Načelo samostojnosti menične obveznosti	Pravna veljavnost vsake menične izjave se presoja neodvisno od drugih meničnih izjav. Vsak pravilen podpis na menici je samostojna menična obveznost, in sicer ne glede na veljavnost drugih meničnih podpisov.
Načelo neposrednosti menice	Vsak od meničnih dolžnikov je neposredno odgovoren imetniku menice. Praktična posledica meničnega upnika je, da lahko zahteva plačilo meničnega zneska od kateregakoli meničnega dolžnika.

Vir: Bohinc 1998, 195–197

2.8 Vrste menice

2.8.1 Ženevsko menično pravo

V Republiki Sloveniji veljavni Zakon o menici (ZM), ki temelji na ženevskem meničnem konvencijskem pravu, pozna naslednje vrste menic:

- lastno menico (solo menico),
- trasirano menico (trata),
- trasirano lastno menico (vlečna lastna menica),
- trasirano menico po lastnem nalogu,
- bianko menico (nepopolno menico) omenja Zakon o menici v 2. odstavku 16. člena.

Lastna menica

Pri lastni menici izdajatelj sam nepogojno obljubi, da bo menico plačal ob dospelosti meničnemu upniku (remitentu) ali po njegovem nalogu drugi osebi. To pomeni, da trasat ni posebej označen in trasant istočasno nastopa tudi v vlogi glavnega meničnega dolžnika. Značilnost te menice je, da ne pozna niti akcepta niti trasata in ne sme biti izdana v dvojniku. Zaradi tega odpade protest in regres zaradi neakceptiranja. Vsebuje sedem bistvenih meničnih sestavin, veljajo pa enake pravne domene kot pri klasični trasirani menici. Menica ni namenjena kroženju, lahko pa se indosira. V poslovni praksi se običajno uporablja pri poslih uvoza, pri katerih se slovenski uvoznik pojavlja kot dolžnik. Prav tako pride v poštev predvsem pri posojilih in zavarovanju obveznosti.

Trasirana menica

Trasirana menica, imenovana tudi trata, je med vsemi zgoraj naštetimi oblikami menic najpomembnejša in najbolj razširjena. Zanja je značilno, da izdajatelj menice (trasant) pozove tretjo osebo oziroma meničnega dolžnika (trasata), da ob dospelosti menice plača menični znesek meničnemu upniku (remitentu). Pri nastanku trasirane menice so torej praviloma udeležene tri osebe. Trasirana menica velja samo, če ima vse bistvene sestavine, ki jih ZM določa.

Trasirana lastna menica

Pri tej menici izdajatelj (trasant) trasira menico nase, kar pomeni, da označi samega sebe za trasata in tako istočasno nastopa kot trasant in trasat. Za to obliko menice je tudi značilno, da ima vse bistvene sestavine menice, ki jih ZM določa. Izdajatelj menice je tudi glavni menični dolžnik in se zavezuje, da bo plačal menični znesek ob dospelosti menice. Uporabljajo jo predvsem podjetja s podružnicami.

Trasirana menica po lastnem nalogu

Pri trasirani menici na lastni ukaz izdajatelj menice (trasant) istočasno nastopa kot menični upnik (remitent). Namesto remitentovega imena se na menični golici vpiše klavzulo »po našem lastnem nalogu«. Glavni stranki te menice sta tako trasant in trasat. Takšna oblika menice dobi veljavo v poslovnem procesu šele, če jo remitent indosira na tretjo osebo. Uporablja se jo predvsem takrat, ko ima trasant pri trasatu kritje oziroma želi od trasata izterjati plačilo za svoje blago oziroma storitev.

Običajno se uporablja pri poslih slovenskega izvoza na kredit, pri katerih se slovenski izvoznik pojavlja kot izdajatelj menice in istočasno kot prvi menični upnik.

Bianko menica

Bianko menica oziroma nepopolna menica se imenuje zato, ker ob izdaji še ne vsebuje vseh bistvenih elementov, ki so sicer pogoj za njeno pravno veljavnost. Po vsebini gre torej za bodočo menico, ki pa mora imeti izpolnjen minimalni pogoj, in sicer, da ob svoji izdaji vsebuje podpis izdajatelja ali akceptanta menice ali pa podpis obeh. Vse manjkajoče bistvene in nebistvene sestavine menice, zlasti znesek in dospelost, pa ostanejo v času izdaje menice na menični golici neizpolnjeni in se vpišejo pozneje. Vpis ostalih potrebnih meničnih elementov opravi menični upnik (remitent) na podlagi pooblastila, ki mu ga je predhodno dal izdajatelj bianko meničnega akcepta. Vendar pa v 2. odstavku 16. člena ZM izrecno določa, da je v primerih, ko je izpolnitev bianko menice v nasprotju s sklenjenim sporazumom, kršitev sporazuma ne more ugovarjati imetniku menice. Ugovor je možen tedaj, če je imetnik menice pridobil nepošteno ali če je takrat, ko je pridobil, ravnal zelo malomarno.

Bianko menični akcept je podpis akceptanta na bianko menici in se v praksi največkrat uporablja. Spremlja ga pisno pooblastilo izdajatelja, ki običajno določa, kdo lahko izpolni menico, kako se izračuna znesek in kako se ugotovi in označi dospelost menice. Seveda vse do popolne izpolnitve ne moremo govoriti o menici kot pravno veljavnem vrednostnem papirju oziroma nima pravne narave trasirane ali lastne menice. Govorimo le o meničnem blanketu, ki pa z izpolnitvijo postane prava menica, ki kot taka za nazaj zavezuje vse, ki so se nanjo podpisali. Pomembno je še poudariti, da bianko menice ZM ne ureja, jo pa v 2. odstavku 16. člena, v katerem dopušča naknadno izpolnitev bistvenih meničnih sestavin, omenja.

Bianko menica se je razvila v praksi in je zelo razširjena v bančnem poslovanju, saj poleg ostalih inštrumentov v praksi služi kot inštrument zavarovanja prihodnjih terjatev in pridobitev kredita.

2.8.2 *Anglosaksonsko menično pravo*

Anglosaksonsko menično pravo pozna dve vrsti menic:

- Promissory Note,
- Bill of Exchange.

Promissory note

Po svoji vsebini je to listina, ki vsebuje brezpogojno obljubo izdajatelja oziroma glavnega dolžnika, da bo določeni denarni znesek plačal določeni osebi po njeni odredbi ali prinositelju. Praviloma bo to kupec, ki je to menico izdal zaradi odloga plačila kupnine. Promissory note je podobna kontinentalni lastni menici. Njeni bistveni elementi so:

- obljuba se mora glasiti na točno določeno menično vsoto,
- navedba osebe, ki ji je treba plačati (upnik),
- podpis izdajatelja (dolžnika),
- brezpogojna obljuba izdajatelja glede plačila,
- pisna oblika.

Po teh bistvenih sestavinah se promissory note loči od lastne menice evropskega (ženevskega) meničnega prava, saj dan izdaje, mesto izdaje, dospelost in mesto plačila niso bistvene sestavine promissory note (anglosaksonskega meničnega prava). Po svoji naravi je promissory note elastičen kreditni instrument, ki omogoča obročno plačilo in dogovor o obrestovanju odloženega plačila. Ta menica se pogosto uporablja v poslih izvoza iz Združenih držav Amerike.

Prenos promissory note pa je mogoč na tri načine:

- z indosiranjem,
- z izročitvijo (če glasi na prinositelja ali če je bianko indosirana),
- s cesijo (pri tej obliki prenosa je treba skleniti poseben sporazum o odstopu terjatve).

Bill of Exchange

Po svoji vsebini ustreza kontinentalni trasirani menici in se od nje bistveno ne razlikuje, vendar pri tem ne smemo pozabiti na glavne značilnosti anglosaksonskega meničnega prava. Značilnost anglosaksonskega meničnega prava je v tem, da menica ni nujno orderski papir, temveč se lahko glasi tudi na prinosnika. Z vidika teorije o nastanku obveznosti iz vrednostnega papirja velja omeniti zahtevo po poštem imetniku menice in da se pri vsaki menici zahteva protidajatev.

2.9 Menična dejanja

Menica kot strogo formalen in obligacijski vrednostni papir je povezana s posameznimi meničnimi dejanji, ki opredeljujejo tako pravice kot obveznosti tistih, ki so se nanjo podpisali. Menična dejanja lahko razvrstimo v dve skupini (Bohinc 1998, 200):

1. skupina: dejanja, ki jih lahko storimo od izdaje do plačila menice:
 - izdaja (izstavitev) in oblika menice,
 - akcept (sprejem) menice,
 - prenos (indosiranje) menice,
 - aval (menično jamstvo),
 - menična intervencija,
 - predložitev in plačilo menice;
2. skupina: dejanja, s katerimi zavarujemo pravice iz menice:
 - razmnoževanje in prepisi menice,
 - protestiranje menice,
 - obvestilo (notifikacija) o protestu,
 - uveljavljanje meničnega regresa,
 - amortizacija menice,
 - zastaranje in pridržana (retencijska) pravica,
 - zastaranje in tožb iz neupravičene obogatitve,
 - menični regres.

Za lažje razumevanje vsebine in pomena menice bom v nadaljevanju na kratko opisal nekatera glavna oziroma najpogosteje uporabljena menična dejanja, sicer pa se bom za namen zaključne strokovne naloge osredotočil na posel eskontiranja, forfetiranja in factoringa meničnih terjatev, za katere bom navedel tudi primere iz prakse.

2.9.1 Izdaja in oblika menice

Izdaja menice praviloma predstavlja prvo menično dejanje. Opravi ga trasant, in sicer tako, da na menico napiše vse bistvene sestavine in se nanjo podpiše na tistem mestu, ki je za to predvideno. Bistvene sestavine, ki jih zakon menice predpisuje kot pogoj za veljavnost menice, sem že obravnaval, zato na tem mestu tega vprašanja ne bom izpostavljajal. V zvezi z izstavitvijo menice sta pomembni zlasti vprašanje o menični sposobnosti (kdo lahko menico izda) in vprašanje, ki se nanaša na bistvene elemente, ki jih mora menica vsebovati, da je kot taka tudi veljavna.

Menična sposobnost je sposobnost biti nosilec obveznosti in pravic iz menice, ki se ravna po civilnem pravu po splošnih pravilih o pravni sposobnosti. Pri obravnavi menične sposobnosti, ki jo delimo na aktivno in pasivno, pa se omejujemo na menično sposobnost pravnih oseb. *Aktivna menična sposobnost* je sposobnost biti nosilec

oziroma subjekt meničnih pravic. To so vse družbe, ki so vpisane v sodni register; z vpisom v sodni register si namreč gospodarska družba pridobi lastnost pravne osebe in je kot taka tudi menično sposobna. Družbo zastopajo osebe, ki so določene z zakonom in statutom družbe. Z zakonom in statutom pa morajo biti določene tudi tiste osebe (zastopniki in pooblaščenca družbe), ki lahko prevzemajo menične obveznosti nasproti tretjim osebam v imenu in za račun družbe; govorimo o *pasivni menični sposobnosti*.

Za menico se ponavadi uporabljajo posebne tiskovine, menične golice, menični blanketi, na katerih so že natisnjene nekatere menične sestavine, ki so nespremenljive. Če bi pravna oziroma fizična oseba napisala menico na običajen papir in ne na menično tiskovino, bi bila menica prav tako veljavna.

2.9.2 Prenos (indosiranje) menice

Menično terjatev od enega meničnega upnika na drugega se lahko prenese na tri načine:

- s civilnopravnim poslom odstopa terjatve – cesija (kadar menica vsebuje rekta klavzulo – klavzula ne po odredbi),
- z meničnim indosamentom (tudi če orderska klavzula ni navedena),
- z izročitvijo.

Indosament je pisna izjava imetnika menice in se praviloma daje na hrbtni strani menice ali na njeni alonži. ZM ustnega indosamenta ne pozna. Biti mora nepogojen, kar pomeni, da se kakršnikoli pogoji, napisani v menici v zvezi z indosamentom, štejejo kot nenapisani. Brez pravnega učinka je tudi delni indosament menične terjatve.

Menica je vrednostni papir, ki je ustvarjen in namenjen kroženju; to ji omogoča indosament, ki zagotavlja hitro in varno kroženje menice. Menični zakon dovoljuje, da se menica indosira na trasata, na trasanta ali na kateregakoli drugega meničnega zavezanca. Te osebe pa lahko kot novi menični upniki menico ponovno indosirajo. Ker je remitent prvi menični upnik (pri menici, trasirani po lastni odredbi, je to trasant), se tudi on pojavlja kot prvi indosant. Novi menični upnik pa se v meničnopravnem izrazju imenuje indosatar.

Indosament ima tri pravne učinke (ZM, 2. odstavek 10. člen):

- prenaša pravice iz menice,
- daje novemu imetniku (indosatarju) formalno upravičenje,
- utemeljuje odgovornost indosanta za akcept in plačilo.

Bohinc (1998, 201) je te pravne učinke poimenoval v tri funkcije:

- prenosna funkcija (omogoča cirkulacijo oziroma obtok menice),
- garancijska funkcija (indosant je odgovoren za akcept in plačilo menice, razen če ni v indosamentu drugače dogovorjeno),

- legitimacijska (indosatar velja za zakonitega imetnika menice, če lahko svoje pravice dokaže z nepretrgano vrsto indosamentov).

V praksi se indosamenti pojavljajo v različnih oblikah (Žiberna 1999, 65–70):

Polni indosament

Pri polnem indosamentu se navaja ime (firma) novega meničnega upnika, torej indosatarja, skupaj z ordersko klavzulo in indosatarjevim podpisom (npr. plačaj po odredbi ...). Kraj in datum indosamenta nista nujno potrebna.

Indosament na prinositelja

Indosament, ki namesto imena indosatarja navaja besedo »prinositelj«, se na podlagi 3. odstavka 11. člena ZM šteje kot bianko indosament; kot tak ima pravne učinke opisanega bianko indosamenta. Imetnik menice s to klavzulo se šteje za meničnega upnika in lahko zahteva plačilo menice.

Bianko ali slepi indosament

Pri tem indosamentu indosatar ni naveden. Bianko indosament vsebuje običajno samo podpis indosanta in njegov naslov, tj. dotedanjega meničnega upnika, in omogoča hitro kroženje menice. Indosatar, ki je postal menični upnik na podlagi bianko indosamenta, lahko menično terjatev prenese na novega meničnega upnika z izročitvijo menice brez lastnega indosamenta ali z bianko indosamentom ali s polnim indosamentom. Ta indosament se na primer uporablja, če želijo prinositelji menice ostati zunaj menične obveznosti in če indosant še ne ve, če bo indosatar vzel menico za plačilo.

Več indosamentov

Na menici z več indosamenti mora biti veriga indosamentov nepretrgana. Nepretrgana je le, če je prvi indosant remitent in vsak naslednji indosant fizična ali pravna oseba. V praksi se bianko prenos ali prenos na prinositelja šteje, da veriga ni bila pretrgana.

Rekta indosament

Menični indosament, ki vsebuje klavzulo »ne po odredbi«, se imenuje rekta indosament. Zanj je značilno, da prepoveduje nadaljnje indosiranje menice, kar pomeni, da indosiranje menice kljub rekta klavzuli ustvarja le civilnopravne učinke cesije. Rekta klavzula mora biti napisana v indosamentu. Pravico označbe, da gre za rekta klavzulo, imata izdajatelj menice (trasant) in indosant. Vendar sta njuna učinka te klavzule v indosamentu drugačna. Trasant oziroma izdajatelj menice s to klavzulo vzame menici

vrednost cirkulacijskega papirja in tudi ni menično zavezan nobenemu remitentovemu nasledniku, indosantova rekta klavzula pa ima učinek, da je prinositelj (indosant) menično zavezan samo svojemu neposrednemu nasledniku, ki pa jo lahko indosira naprej, vendar pa tem naslednjim imetnikom indosant, ki je zapisal rekta klavzulo, ne odgovarja.

Inkaso indosament

Z inkaso indosamentom, ki se izraža s klavzulo »za inkaso, in prokura«, se indosatar, (poslovna banka meničnega upnika) pojavlja samo kot pooblaščenec indosanta za inkaso. Indosatar *za inkaso* nastopa nasproti meničnim dolžnikom v imenu in za račun indosanta. Menični dolžniki lahko nasproti njemu uveljavljajo samo tiste ugovore, ki bi jih lahko neposredno uveljavljali nasproti indosantu. Indosatar inkaso ne sme indosirati menice s polnim indosamentom, temveč samo kot nadaljnji prenos pooblastila.

Delni indosament

Menična vsota se v menični praksi ne da prenesti po delih na več indosantov; je nična.

Povratni indosament

Menica se lahko prenaša oziroma indosira na osebe, ki so že udeležene v istem meničnopravnem poslu (npr. trasant, trasat, akceptant, indosant itd.). Če indosiramo menico na akceptanta, ugasne menična obveza, razen če jo naprej indosira pred dospelostjo.

Zastavni indosament

Karakterizira ga klavzula »vrednost v zastavo«. Indosatar tako ne postane lastnik menice, temveč pridobi na menici zastavno pravico in sme menico indosirati samo kot prenos pooblastila. Zastavni indosatar lahko uveljavlja vse pravice iz menice (predloži menico v plačilo), menični dolžniki pa nasproti njemu ne morejo uveljavljati osebnih ugovorov, ki bi jih sicer lahko uveljavljali nasproti zastavnemu indosantu (abstraktnost menične terjatve), razen če ni zastavni indosatar, ko je pridobil menico, zavestno ravnal v dolžnikovo škodo.

Civilnopravni odstop terjatve ali cesija

S pojmom cesije se pogosto označuje celoten pravno-poslovni sklop, ki popelje do spremembe pripadnosti terjatve, torej tako zavezovalni kot tudi razpolagani posel. Zavezovalni posel je npr. kupna pogodba glede terjatve, ki ustvari obveznost prenosa

terjatve, razpolagani posel pa je pogodba, s katero se terjatev dejansko odstopi. V praksi sta zavezovalni in razpolagani posel pogosto združeni v eni pogodbi.

Kadar menica vsebuje rekta klavzulo, se prenaša s civilnopravnim poslom cesije. S cesijo menične terjatve pa se na cesionarja kot novega meničnega upnika prenaša terjatev samo v tistem obsegu, kot jo je imel cedent nasproti dolžniku ob sklenitvi pogodbe o odstopu terjatve. Menični dolžnik nasproti cesionarju lahko uveljavlja vse subjektivne ugovore, ki bi jih lahko uveljavljal nasproti cedentu. Cedent jamči za pravni obstoj terjatve, za izterljivost odstopljene terjatve pa le, če je bilo to dogovorjeno (ZOR, člani 436–445).

Medtem ko mora biti indosament opravljan na menični listini, se pogosto v praksi pogodba o odstopu terjatve sklepa v obliki posebnega izven meničnega sporazuma. Skupaj s sklenjeno pogodbo pa je potrebna tudi izročitev menice. Cesija se lahko napiše tudi na menici, vendar se mora vedeti, da gre za cesijo in ne za indosiranje menice.

2.9.3 Akcept (sprejem) menice

Akcept ali priznanje menične obveznosti je najvažnejše menično opravilo, ki ga lahko da samo trasat. Trasat z akceptom menice postane glavni menični dolžnik – akceptant in zanj nastane menična obveznost. Trasat se s pisno izjavo na menici (akceptiram, priznam) zaveže, da bo plačal ob njeni dospelosti menično vsoto in s tem nepogojno priznava menični dolg. Svoj akcept pa lahko omeji na del meničnega zneska oziroma delni akcept, vendar pa ga ne more pogojevati z izpolnitvijo drugih pogojev (npr. dobavo blaga). Tudi sam trasatov podpis na licu menice velja za akcept.

Imetnik trasirane menice lahko predloži menico v akcept trasatu pred dospelostjo, vendar zakon ne določa roka za predložitev menice v akcept. Trasant pa lahko določi, da se menica ne sme predložiti zaradi akceptiranja pred določenim časom ali pa prepove predložitev menice v akcept. Na dan dospelosti ali po izteku roka dospelosti se menica trasatu lahko predloži samo še v plačilo. Trasirana menica, pri kateri je dospelost označena na določen čas po vpogledu, mora biti predložena v akcept v roku enega leta od datuma izdaje.

Pomembno je še poudariti, da trasant, kadar je menična dospelost označena na določen čas po vpogledu ali kadar gre za domicilirano menico, ne more prepovedati predložitve menice. Tudi vsak indosant sme določiti, da je treba trasirano menico predložiti zaradi akceptiranja, in prav tako določiti tudi rok za njeno predložitev, vendar ne, če je že trasant v menici prepovedal predložitev. Poleg trasata, ki je odgovoren za plačilo menice ob dospelosti in te svoje dospelosti ne more izključiti, namreč za plačilo menice solidarno odgovarjajo vsi indosanti in avalisti oziroma vsi podpisniki (Bohinc 1998, 201).

Omenim naj še, da lastna menica instituta akcepta ne pozna, ker se izdajatelj menice sam zavezuje, da jo bo plačal; odgovarja tako, kot odgovarja akceptant trasirane menice.

Menični upnik ima z akceptirano menico naslednje možnosti:

- da jo uporabi kot inštrument plačila in jo indosira v korist svojega upnika,
- da jo ob dospelosti predloži v plačilo,
- da menico uporabi kot inštrument zavarovanja plačila za odobreni kredit in jo kreditodajalcu indosira v zastavo,
- da menico uporabi kot kreditni inštrument in jo svoji poslovni banki predloži v eskont.

Akcept (v pisni obliki z lastnoročnim podpisom trasata) mora biti dan na menični listini, saj na dokumentu zunaj nje ali na menični alonži ne ustvarja meničnih pravnih učinkov. Na licu menice je akcept veljaven tudi z golim podpisom trasata, na hrbtne strani menice pa ne; poleg trasatovega podpisa mora vsebovati tudi klavzulo *sprejem, akceptiram*.

2.9.4 Aval (menično jamstvo)

ZM v 4. poglavju ureja menično poroštvo s posebnimi določbami, ker se v bistvu menično pravna institucija poroštva razlikuje od civilnopravne institucije po svoji vsebini. Po civilnem pravu praviloma daje porok tretja oseba, in sicer od dolžnika in upnika različna oseba. Za menično pravo pa velja, da je porok lahko tretja oseba ali pa tudi oseba, ki je menico v drugem svojstvu že podpisala. Pri meničnem avalu gre namreč za posebno vrsto poroštva za plačilo menice, s katerim oseba s svojim podpisom na menici jamči, da bo menico plačala kot porok (avalist), če je ne bo plačal menični dolжник. Gre za dodatno zavarovanje za plačilo menice, ne pa za akcept menice.

Aval je razviden na menici sami ali na njeni alonži in se daje tako, da se napiše beseda »*per aval*« ali »*kot porok*« ali »*jamčim za plačilo*« ipd., kar kaže na poroštvo. Tako zapisano poroštvo mora podpisati porok. Kot rečeno, mora biti aval dan pisno na menici ali na alonži (poseben dokument zunaj menične listine), saj ustnega avala ni in nima pravnega učinka.

Aval je mogoče dati za vso menično vsoto ali samo za njen del in ga lahko da tretja oseba, ki ni v vlogi trasanta, trasata ali indosatarja, ali oseba, ki je menico že podpisala za kateregakoli meničnega dolžnika. Oseba, ki da poroštvo ali aval, je *avalist*, oseba, za katero avalist daje aval ali avalira menico, pa *honorant*. Iz avala mora biti jasno razvidno, za koga je bil dan. Če aval ne vsebuje navedbe, za katerega meničnega dolžnika prevzema avalist menično poroštvo, velja pravna domneva, da je aval dan za trasanta.

Avalist je odgovoren meničnemu upravičencu samostojno, neposredno in solidarno z drugimi podpisniki menice, medtem ko je poroštvo po ZOR akcesorno (določena obveznost se pridruži drugi in je od nje odvisna) in za menično poroštvo ne velja. Imetnik menice lahko zahteva plačilo od avalista oziroma poroka, ne da bi prej terjal

osebo, za katero avalist porokuje, in ne da bi hkrati terjal plačilo od drugih meničnih dolžnikov. Porokova obveznost velja tudi, če je obveznost tistega, ki zanj jamči, iz kakršnegakoli razloga nična, razen zaradi formalne pomanjkljivosti. Avalist, ki je izpolnil obvezo plačila po menici, ima tako nasproti honorantu kot tudi prosti vsem ostalim meničnim zavezancem regresni zahtevek. Avalist namreč s honoriranjem postane regresni upnik.

V praksi oziroma v prometu se menični aval redko pojavlja, kar zbuja določeno nezaupanje v menico. Zato se pogosto pojavlja skriti aval (žiro aval), kjer se porok podpiše kot trasat, trasant in indosant.

2.9.5 Plačilo menice

Menica je predstavitveni vrednostni papir, zato menični upnik lahko zahteva plačilo meničnega zneska od glavnega meničnega dolžnika – akceptanta šele ob dospelosti menice. Predložitev menice v plačilo se mora opraviti na plačilni dan ali pa na enega od dveh delavnikov takoj po preteku plačilnega dne. Če menica dospe na nedeljo ali državni praznik (po ZM mišljena), se sme njeno plačilo zahtevati šele naslednji delavnik. Prav tako je treba vsa druga dejanja, ki se nanašajo na menico, zlasti predložitev zaradi akceptiranja in protesta, opraviti samo na delavnik (Bohinc 1998, 204).

37. člen ZM določa, da je menico z dospelostjo na določen dan, na določen dan od dneva izdaje ali na določen dan od dneva akcepta treba predložiti v plačilo ali na sam plačilni dan (dan dospelosti) ali pa na enega od dveh delavnikov, ki prideta takoj za njim. Menico, pri kateri je dospelost označena na vpogled, je treba predložiti v plačilo v roku enega leta od dneva izdaje. Trasant lahko ta rok podaljša ali skrajša z zapisom v menici, indosant pa ga lahko le skrajša. Posledica nepravočasne predložitve menice v plačilo je nezmožnost uveljavljanja regresnih zahtevkov.

Menico lahko predloži v plačilo formalno legitimiran menični upnik, njegov zastopnik oziroma pooblaščenec, zastavni indosatar ali inkasni indosatar. Formalno legitimacijo meničnega upnika lahko izpodbija menični dolžnik. Pomembno je še poudariti, da sme trasat, ko plača menico, zahtevati od imetnika menice, da mu jo izroči s potrdilom na njen, da je plačana. Imetnik tudi ne sme odkloniti delnega plačila meničnega zneska in mora ob delnem plačilu, na zahtevo trasata, tako plačilo zaznamovati na menici in mu izdati pobotnico (v civilnem pravu listina, ki se izda zaradi lažjega dokazovanja in iz katere je razvidno, da je dolg ali del dolga plačan). Kadar je menica plačljiva v valuti, ki v plačilnem kraju ne velja oziroma je ni v tečaju, se sme menična vsota plačati z domačim denarjem, in sicer po vrednosti, ki jo ta denar ima na dan dospelosti (40. člen ZM). Vrednost tuje valute pa se določi po navadah oziroma običajih, ki veljajo v plačilnem kraju.

Pri tem naj še omenim, da se meničnega upnika ne more prisiliti, da sprejme plačilo pred dospelostjo. Če jo trasat plača pred dospelostjo, to stori na svojo lastno nevarnost in škodo. ZM podrobnosti o plačilu z menico ureja v 4. poglavju (37. do 41. člen).

2.9.6 Prolongacija menice

Prolongacija menice pomeni sklenjen dogovor med meničnim dolžnikom in meničnim upnikom z namenom, da se podaljša rok za plačilo menice. Opozoriti še velja, da je ta sporazum treba skleniti pred rokom dospelosti menice. Upnik bo privolil v prolongacijo, če je plačilna nesposobnost zgolj začasna in lahko utemeljeno pričakuje, da bo po preteku dogovorjenega kasnejšega roka resnično plačana.

Vedeti pa moramo, da odloženi rok plačila ne spreminja menične dospelosti, kar pomeni, da je zaradi zavarovanja regresnih zahtevkov kljub odloženemu roku plačila treba menico ob dospelosti predložiti v plačilo in po potrebi izvršiti protest zaradi neplačila.

Možnosti za podaljšanje menice na drug plačilni dan, kot je bilo prvotno določeno, so:

- prolongacija se lahko izvede z izdajo nove menice z označbo novega plačilnega dne (prolongacijska menica), po kateri so zavezani le tisti, ki so jo podpisali, ali
- na stari menici se poleg označbe dospelosti doda klavzula z označbo »prolongirano do ...«. Stroški prolongacije se lahko obračunajo posebej med trasantom in trasatom ali pa se ustrezno zviša menična terjatev prolongacijske menice.

2.9.7 Protest menice

Pravilno opravljen protest menice nam daje pogoj, da uporabimo institut izvršilnega prava. Če menični dolžniki ne poravnajo prostovoljno menične vsote ob dospelosti, jo je treba izterjati prek sodišča oziroma za njeno plačilo ustrezno ukrepati.

Treba je (Žiberna 1999, 127):

- menico protestirati,
- notificirati protest,
- uveljaviti regresni zahtevek,
- vložiti predlog za izvršbo na podlagi menice kot verodostojne listine.

Protest je javna listina, s katero se potrjuje, da menični dolžnik ni izpolnil meničnih obveznosti, in je tudi pogoj za uveljavljanje regresa. Napravi se pri pristojnem organu, običajno je to notar, ki je prisoten po sedežu oziroma kraju bivališča trasata – akceptanta. Notar s posebno javno listino uradno ugotovi:

- da trasat menice ni akceptiral ali je ni akceptiral v celoti,

- da trasatovi zahtevi ni bilo ugodeno, da se mu menica predloži še enkrat naslednji dan po prvi predložitvi zaradi akceptiranja,
- da zakonitemu imetniku prepisa menice kljub njegovi zahtevi ni bil izročen izvornik menice,
- da menični dolžnik menice ob dospelosti ni plačal ali je ni plačal v celoti,
- da akcept menice ni datiran.

Običajno se protest menice uporablja kot dokazilo, da jo je imetnik predložil trasatu ob pravem času in na pravem kraju zaradi sprejema ali plačila, vendar neuspešno.

Protest je posebno pomemben zato, ker so vsi dolžniki v menici (razen akceptanta in izdajatelja lastne menice – glavna dolžnika) le pogojni dolžniki, kar pomeni, da morajo menico plačati ali akceptirati kot regresni dolžniki šele takrat, ko tega ni storil glavni dolžnik. To imetnik menice dokazuje s protestom.

Če protest ni izvršen ali ni izvršen pravočasno (v enem od dveh delavnikov, ki sledita plačilnemu dnevu menice) ali ni izvršen v pravi obliki, imetnik menice izgubi pravico regresa nasproti svojim predhodnim meničnim zavezancem. Če imetnik menice ne predloži pravočasno menice v protest, kot je določeno v ZM, izgubi samo regresne pravice proti meničnim regresnim zavezancem, razen proti akceptantu in izdajatelju lastne menice, in sicer vse dotlej, dokler menični zahtevki ne ugasne zaradi zastaranja. Če pride do izgube regresa, govorimo o *prejudiciranju menice*.

Izjemoma protest ni potreben, kadar trasant, indosant ali avalist z odredbo »brez stroškov« ali »brez protesta« ali s kakršno koli drugo ustrezno odredbo, ki je napisana in podpisana na menici, oprosti imetnika menice te dolžnosti. Če je odredbo napisal trasant, učinkuje nasproti vsem podpisnikom menice, medtem ko s takšno odredbo indosant ali avalist oprosti imetnika menice dolžnosti protestiranja le nasproti njemu samemu. Če napravi imetnik menice protest v nasprotju z odredbo, ki jo je napisal trasant, ima sam protestne stroške.

V pravni literaturi imamo različne vrste protesta; ta je odvisna od vlog posameznih meničnih udeležencev, pomena klavzul in zapisa na menici. Notar pri izstavitvi protesta pozna naslednje vrste protestov:

- protest zaradi neplačila menice,
- protest pri delnem plačilu,
- protest zaradi neakceptiranja ali delnega akceptiranja,
- protest zaradi nedatiranja,
- protest v odsotnosti,
- protest ob steno,
- amortizacijski protest,
- protest pri prolongaciji,
- protest na izročitev,

- intervencijski protest,
- protest zaradi neplačila protestnih stroškov (podrobneje o njihovih značilnostih: Žiberna 1999, 128–129).

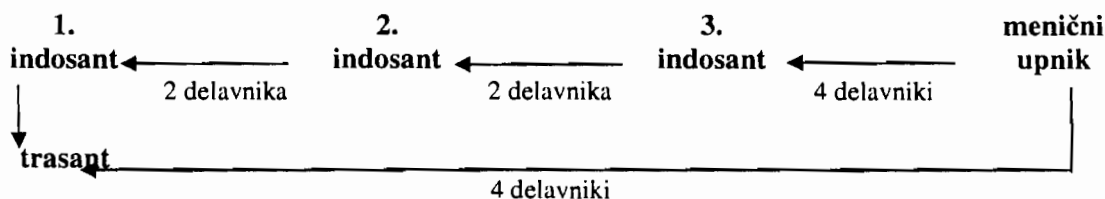
V praksi se najpogosteje uporablja protest zaradi neplačila.

2.9.8 Obvestilo o protestu

Obvestilo o opravljenem protestu ali notifikacija je sporočilo regresnim dolžnikom, naj bodo pripravljeni, saj bo imetnik menice zaradi odklonitve akcepta ali plačila glavnega dolžnika ukrepal proti njim. Notificirati je treba tudi menico s klavzulo »brez protesta« ali podobno, če menica ni bila plačana, kakor tudi zaradi delnega akcepta ali plačila. Njen namen je pravočasno obvestiti menične dolžnike o ukrepu proti njim, saj se obveščeni menični zavezanci lahko pripravijo in morda tudi sami plačajo, da s tem preprečijo nepotrebne nadaljnje stroške.

Imetnik menice je dolžan v štirih delavnikih po dnevu, ko je bila menica protestirana, obvestiti svojega trasanta in indosanta o odklonitvi akcepta ali plačila, pri čemer pa opustitev takšnega obvestila nima za posledico izgube pravice, temveč le morebitno odškodninsko odgovornost. Če protest ni bil potreben, mora biti obvestilo poslano v štirih dneh od dneva, ko je bila vpisana izjava o odklonitvi v protestni register. Vsak indosant pa mora nato v dveh delavnikih po dnevu, ko je prejel obvestilo, sporočiti to vest indosantu, ki je pred njim. Indosant mora pri tem navesti imena in naslove tistih, ki so že poslali obvestilo, dokler po tej poti ni obveščen tudi trasant. Tako je treba obvestiti tudi avalista v roku, ki velja za tistega, za katerega je dal aval. Obvestilo je običajno v pisni obliki ali pa v kakršni koli obliki, lahko pa je to tudi gola vrnitev menice.

Slika 2.1 Potek notifikacije



Vir: Grilc in Juhart 1996, 105

Notifikacija ni pogoj za regres, zato njena opustitev ne pripelje do izgube regresa, vendar pa povzroči odgovornost za škodo do višine menične vsote, ki nastane zaradi opustitve (6. odstavek 44. člena ZM).

2.9.9 *Menični regres*

Regres je po meničnem pravu opravilo, s katerim imetnik menice zahteva plačilo meničnega zneska od meničnih zavezancev, ki niso glavni menični zavezanci, in sicer, če glavni menični dolžnik odbije akcept ali plačilo menice. To so akceptant za čast, trasant pri akceptirani menico, indosant in avalist. Bistvo menice je namreč, da jo plača trasat – akceptant. Z njegovim plačilom se vsi menični zavezanci rešijo svojih meničnih obveznosti.

Imetnik menice lahko izvaja regres zoper vse menične podpisnike hkrati, ali pa od posameznega meničnega zavezanca oziroma po določenem vrstnem redu. Za te zahtevke zoper navedene menične zavezance je potreben protest ali pa klavzula brez protesta, ki jo zapiše trasant.

Kot rečeno trasat, akceptant, indosanti in avalisti solidarno odgovarjajo imetniku menice za njeno plačilo. Ločiti pa moramo med akceptantom, ki je glavni menični dolžnik, in ostalimi navedenimi podpisniki, ki odgovarjajo imetniku menice le pod določenimi pogoji.

Zakon o menici v členih 42. do 53. ureja:

- regres zaradi neakceptiranja menice (regres pred dospelostjo),
- regres zaradi neplačila menice (regres ob dospelosti).

Pred dospelostjo menice lahko imetnik menice uveljavlja regresni zahtevek, če je bil akcept menice popolnoma ali pa delno zavržen ali če je uveden stečaj oziroma postopek prisilne likvidacije nad premoženjem trasanta tiste menice, ki se ne sme predložiti v akceptiranje, ali pa če je bil pred akceptom ali po akceptu uveden stečaj oziroma redna likvidacija nad premoženjem trasata.

Ob dospelosti menice pa ima imetnik menice pravico do regresa, če menica ni bila plačana ali če je bila plačana le delno.

Tisti, ki je menični znesek plačal kot regresni dolžnik, ima pravico od ostalih regresnih dolžnikov in glavnega dolžnika zahtevati vračilo plačanega zneska, od tega zneska tudi obresti v višini eskontne mere, ki jo določa Banka Slovenije, in stroške, ki jih je imel.

2.9.10 *Intervencija*

Menična intervencija pomeni, da neka tretja oseba (intervenient) intervenira oziroma posreduje v korist meničnega dolžnika tako, da plača znesek namesto dolžnika. ZM pozna dve vrsti intervencije. *Spontana intervencija (za čast)* je, če nekdo intervenira prostovoljno brez naloga na menici, ali pa *pozvano intervencijo*, če je že v menici trasant ali kdo od indosantov oziroma avalistov določil osebo, ki naj akceptira ali plača menico, če trasat to odkloni. Intervenient ima nasproti osebi, za katero je plačal in zoper tiste, ki so tej osebi menično odgovorni, regresni zahtevek. Sam pa menice ne sme

indosirati. Menična intervencija je v praksi izredno redka. ZM podrobneje predstavlja oziroma razlaga postopke v zvezi z intervencijami zaradi neakceptiranja v 8. poglavju (členi 58. do 62.) in z intervencijami zaradi neplačila (členi 58. do 62.).

2.9.11 Razmnoževanje in prepis pravic

Menica se praviloma vedno izda v enem izvodu (solo menica), lahko pa se izda z več enakimi izvodi in s tem se pospeši kroženje menice oziroma se zavaruje izvod v primeru izgube (Bohinc 1998, 204).

Menica se razmnožuje na dva načina:

- *z izdajo več izvodov menice*: v besedilu mora biti izvod označen z zaporedno številko in plačilo enega meničnega izvoda oprusti plačilo vseh ostalih izvodov; ali
- *prepis menice*: mora obsegati prepisano izvorno menico z indosamenti in vsemi drugimi njenimi elementi. Prepis je mogoče indosirati in avalirati kot izvorno menico in je treba navesti, kje se prepis končuje (66. člen ZM).

Obe opravili razmnoževanja sta v modernem meničnem poslovanju zelo redka.

2.9.12 Zastaranje in tožba iz neupravičene obogatitve

Za *zastaranje* meničnim zavezancem ZM (78. člen) ne določa enotnih in enakih zastaralnih rokov.

Meničnopравни zahtevki proti akceptantu zastarajo po preteku treh let od dospelosti, zoper indosante in trasante pa po preteku enega leta ob pravočasnem opravljenem protestu. Med seboj regresni zahtevki meničnih opravičencev (indosantov) zastarajo v šestih mesecih od dne, ko je indosant menico izkupil, ali od dne, ko se uvede zoper njega postopek pri sodišču.

Zakon o menici (85. člen) posebej ureja postopke za trasanta, akceptanta ali indosanta v zvezi z *neupravičeno obogatitvijo*, ker imetnik menice ni uveljavil določenega dejanja, ki je predpisano za ohranitev meničnih pravic. Menični opravičenec, ki je bil oškodovan, lahko uveljavlja povračilo škode s posebno tožbo v rednem sodnem postopku.

Zakon o izvršbi in zavarovanju omogoča izvršbo neposredno na podlagi verodostojne listine ali denarne terjatve vseh oseb, ne glede na to, kdo je dolžnik. Namen tega je pospešiti izterjavo denarnih terjatev, kar posebej velja za menične terjatve.

2.9.13 Zastavna in pridržana pravica

Imetnik menice lahko dobi zaradi zavarovanja menične terjatve s pisno izjavo v zastavo premično stvar ali terjatev. Če menični dolžnik ne izpolni svoje menične zaveze

ob pravem času, je imetnik menice upravičen, da se poplača iz zastave, ne da bi vložil tožbo zoper zastavitelja. *Zastavna pravica* po ZM je za imetnika menice ugodnejša od zastavne pravice v splošnem civilnem pravu; potrebna je tožba.

Imetnik menice si lahko pridrži dolžnikov denar, premične in vrednostne papirje, ki jih je dobil po zakoniti poti, in sicer takrat, ko ima pravico do tožbe ali do regresa. Ob uveljavljanju *pridržbene pravice* mora imetnik menice po možnosti nemudoma obvestiti dolžnika.

2.9.14 Amortizacija menice

Večina evropskih zakonodaj ureja postopek amortizacije menice bodisi kot predmet meničnih ali kakih drugih splošnih predpisov, ki urejajo postopanje sodišča v primeru izgube vrednostne listine. Za amortizacijo menice ne veljajo splošni predpisi o amortizaciji vrednostnih papirjev, ampak posebni predpisi, ki jih ureja ZM v 90. do 93. členu. Enotni menični zakon namreč ne ureja institucije amortizacije menice, temveč to prepušča nacionalnim zakonodajam.

Nadomestitev menice kot listine z amortizacijsko menico je potrebna, če je ta:

- ukradena,
- izgubljena,
- uničena ali hudo poškodovana,
- če je izgubljena prejudicirana menica, ki je podlaga za tožbo zaradi neupravičene obogatitve,
- če je izgubljena kopija menice, na kateri je izvorni indosament.

Tako menico se razglasi za neveljavno oziroma se razveljavi v posebnem nepravdnem postopku, ki ga opravi sodišče, pristojno po plačilnem kraju menice. Izgubo mora prijaviti sodišču tisti, ki mu je menica prešla. Oseba, ki začne amortizacijski postopek, se imenuje amortizant, to pa je lahko oseba, ki je imela menico, ali oseba, ki je na podlagi menice imela kako pravico. Te osebe so lahko: zakoniti imetnik menice oziroma njegov naslednik (15. člen ZM), tisti, ki je menico plačal in jo ima v rokah, ali cesionar. V predlogu pa mora navesti bistvene sestavine menice in prepričljivo izkazati, da je kot predlagatelj res imel to menico ali da mu je na njeni podlagi pripadala kakšna pravica.

Po opravljenem sodnem postopku sodišče razglasi menico za amortizirano in o tem obvesti vse v menici navedene podpisnike. Na podlagi sodne odločbe lahko predlagatelj uveljavlja svojo menično terjatev zoper akceptanta in tudi trasanta, vendar prej mora vložiti protest.



3 PRODAJA MENIČNIH TERJATEV

Terjatve običajno predstavljajo neplačane prihodke, ki vključujejo terjatve in druge kredite, dane trgovcem za dobljeno blago, ki izhajajo iz prodaje blaga ali opravljenih storitev. Če pride do kasnejšega unovčenja terjatev, se povečuje tveganje, da te ne bodo plačane. Višje terjatve pomenijo večjo vezavo sredstev in zmanjšajo investicijsko sposobnost gospodarskega subjekta.

S hitrim razvojem mednarodne trgovine, s katero se srečujejo tako uvozniki kot izvozniki, bi za svojo širitev potrebovali dodatna finančna sredstva, na podlagi tega se je razvila široka paleta tehnik za finančno podporo zunanjetrgovinskim transakcijam. Možnost kreditiranja in financiranja je danes pomemben element konkurenčnosti, saj daje izvozniku (prodajalcu) večje možnosti takrat, ko so drugi elementi bolj ali manj izenačeni. Predvsem izvozniki (prodajalci) nimajo dovolj lastnih finančnih sredstev, da bi se prilagajali vse večjim potrebam uvoznikov (kupcev), ki želijo kasnejša plačila in ugodne pogoje kreditiranja, ki so že kar osnovna sestavina ponudbe. Financiranje izvoznega posla pa seveda ni isto kot financiranje domačega posla, saj je obseg finančnih sredstev največkrat precej večji. Z namenom refinanciranja izvoza blaga in storitev na kredit in s tem z možnostjo takojšnjega gotovinskega plačila so funkcijo financiranja začele opravljati banke in specializirane finančne institucije, predvsem z uporabo poslov eskontiranja, fofretiranja in factoringa meničnih terjatev.

Storitev v zvezi s posli eskontiranja ali forfetiranja menic zakonodaja ne ureja in prav tako srečamo različne opredelitve pojma factoringa. Sicer pa slovenska devizna zakonodaja v 35. členu Zakona o deviznem poslovanju določa, da smejo domače pravne osebe in zasebniki na domačem in tujih finančnih trgih kupovati in prodajati terjatve iz naslova poslov s tujino.

V 1. točki 34. člena pa omenjeni zakon tudi navaja, da se nastala razlika v vrednosti, zaradi predčasnega plačila ali plačila terjatev pred pogodbenim rokom, opravičuje z ustrežno dokumentacijo.

3.1 Menični eskont (diskont)

Eskont menice je kupoprodajni odnos med osebo, ki menico oziroma menično terjatev prodaja – eskontist, osebo, ki menico kupuje – eskonter, ter dolžnikom. Pri tem poslu gre za prodajo menične terjatve pred dospelostjo *brez izključitve regresne odgovornosti* prodajalca. To je tudi glavna značilnost eskonta in istočasno tudi razlika med poslom eskontiranja in poslom forfetiranja meničnih terjatev, ki ga opisujem v nadaljevanju.

Prodaja oziroma odkup meničnih terjatev nastopi, ko upnik odstopi tretji osebi (npr. poslovni banki) terjatev svojega dolžnika in postane odstopnik – prodajalec terjatve (v prilogi 1 je prikazan posamezen in okvirni odkup terjatve Banke Koper, d. d.). Pri

odkupu terjatve gre torej za odplačani odstop terjatve, s katerim se spremeni lastnik oziroma upnik terjatve. Imetnik menice in kupec menične terjatve se predhodno dogovorita o ceni in roku plačila.

S sklenjeno pogodbo o odkupu terjatve se tako prenesejo na prevzemnika oziroma kupca terjatve (npr. poslovno banko), ki izhajajo iz naslova dobave blaga in storitev. S pogodbo se upnik (odstopnik oziroma prodajalec terjatve) zaveže, da bo za opravljeno storitev (odkupa terjatve) izplačal prevzemniku oziroma kupcu terjatve (npr. poslovni banki) diskont/eskont in stroške odkupa (obresti in nadomestila). Prenos se opravi z meničnim indosamentom, ki je bodisi popoln, bodisi bianko; tako postane kupec – indosatar novi menični upnik. Za prenos terjatve ni potrebna dolžnikova privolitev, vendar ga mora odstopnik – prodajalec obvestiti o odstopu.

Cena prodaje menične terjatve, t. i. diskont, je izražena v letnih odstotkih ter marži banke, ki je običajno izražena v odstotku od vrednosti meničnega zneska (v prilogi 2 je prikazan izračun diskonta za dolgoročni in kratkoročni odkup terjatev). Diskontna stopnja je odvisna od:

- vrste valute,
- roka dospelosti menice,
- finančne bonitete meničnega dolžnika,
- višine obrestne mere na finančnem trgu in
- nekaterih drugih okoliščin.

Treba pa je omeniti, da dajejo eskontne banke prednost tistim menicam, ki imajo bančni akcept ali pa so opremljene z avalom ali indosamentom kreditno sposobne osebe. Banka preverja in ocenjuje finančno boniteto tako akceptanta (glavni menični dolžnik) kot tudi izdajatelja menice – trasanta (regresni dolžnik). V bankah (npr. Banki Koper, d. d.) uporabljajo odkup terjatev s klavzulo »odkup z regresno pravico«, ki je za banko manj tvegana.

Eskontna banka ima pravno možnost, da v primeru neplačila menice ob dospelosti s strani kupca kot glavnega meničnega dolžnika, plačilo zahteva od prodajalca, tj. trasanta in indosanta menice. Seveda v takem primeru ne moremo govoriti o poslu eskontiranja kot definitivnem odkupu meničnih terjatev, temveč le kot odobritev kredita prodajalcu terjatve. Ločiti moramo kdaj gre resnično za prodajo oziroma odkup meničnih terjatev in kdaj za odobreni kredit, ko menica pravzaprav predstavlja le zavarovanje kredita.

V Banki Koper, d. d. so, tako kot v ostalih bankah, ki opravljajo te storitve, znani dve *obliki eskonta*:

- kot nakazilo denarnih sredstev na račun eskontista za povrnitev kratkoročnih kreditov, ki jih je eskontist koristil pri banki (pri eskontu se namreč odkupujejo menice, ki imajo rok zapadlosti do 90 dni),
- kot polog denarnih sredstev na transakcijski račun eskontista.

Ne glede na obliko eskonta pa v banki v ta namen poteka naslednji postopek:

3. ponudba menice/menic banki v eskontiranje,
4. preverjanje bonitete podpisnikov ponujene menice,
5. sestava predloga pristojnemu organu banke,
6. sporočilo ponudniki menice o odločitvi banke (glede višine in pogojev eskonta),
7. prevzem menice v eskont z eskontno listino,
8. odobritev predloženih menic v eskont ter formalni pregled listine,
9. obračun eskonta menic in obvestilo o izvršenem obračunu,
10. predlaganje eskontiranih menic v hrambo (shramba menic),
11. unovčenje eskontiranih menic.

3.2 Forfetiranje

Juhart, Grilc, Ilešič in Strnad (1995, 286) navajajo, da s pojmom forfeiranja označujemo prodajo srednjeročnih in dolgoročnih nedospelih terjatev, ki se nanašajo na dobavo blaga (običajno investicijske opreme) in storitev, z izključitvijo pravice do regresa nasproti prodajalcu terjatve. Stranki pogodbe sta prodajalec terjatve (forfaitist) in njen kupec (forfaiter). Za obstoj terjatve pa prodajalec odgovarja.

Ker gre za posel prodaje meničnih terjatev s kasnejšo dospelostjo in izvzetjem regresne pravice kupca nasproti prodajalcu terjatve, bi lahko rekli, da gre po vsebini za posel eskonta brez regresa.

Posel forfeiranja je nastal kot odgovor mednarodne bančne prakse, ko so v začetku šestdesetih let izvozniki iz razvitejših držav zahtevali, da se jim omogoči financiranje izvoza blaga na srednjeročni kredit, saj sami niso razpolagali z lastnimi možnostmi kreditiranja tujega kupca, poslovne banke niso hotele kreditirati kupcev iz vzhodnih evropskih držav in držav v razvoju, ki so postavljali pogoj podaljšanja plačilnih rokov, pa tudi državni organi niso omogočali olajšav za izvoz investicijske opreme. Nastale so finančne organizacije, ki so se sčasoma specializirale za ponudbo brezregresnega financiranja srednjeročnih in dolgoročnih izvozov blaga in storitev.

Tako lahko povzamem, da želi prodajalec terjatve s prodajo svojih v prihodnosti dospelih terjatev doseči:

- prodajo blaga ali storitev na srednjeročni ali dolgoročni kredit transformirati v prodajo s *takojšnjim plačilom* (dobi likvidna sredstva) in ob tem
- *izključiti tveganje* morebitne neuspešne izterjatve take terjatve ob dospelosti.

Forfeting je zato sredstvo za zavarovanje plačil oziroma ima funkcijo zavarovanja plačil in financiranja.

Kupec terjatve – forfaiter vedno prevzame tveganje neizterljivosti terjatve in po tem, da je terjatev zavarovana z menico, bančno garancijo dolžnikove poslovne banke ali podobnim sredstvom, ki pomeni abstraktno zavezo dolžnika in je neodvisno od

temeljnega posla tako, da tudi forfaiter v bistvu ne prevzame tveganja neizterljivosti temeljne terjatve, ampak tveganje neplačljivosti dolžnika (v primeru bančne garancije ali trasirane menice pa niti tega ne).

Predmet forfeiranja so običajno poleg meničnih terjatev, zavarovanih z bančnim avalom ali kot omenjeno bančno garancijo dolžnikove poslovne banke, tudi terjatve iz naslova akreditivne obveze banke in knjižne terjatve, vendar se v praksi največ forfeiting poslov odvija na podlagi forfeiranja menic.

V poslovni praksi se pri poslih forfeiranja tako uporabljajo trasirane menice in tudi lastne menice.

Primer postopka forfeiranja lastne menice (Bole 1990, 159):

1. Forfeter in izvoznik skleneta sporazum o forfeiranju.
2. Izvoznik in uvoznik skleneta pogodbo o izvozu blaga.
3. Izvoznik dobavi blago uvozniku v skladu z v pogodbi določenimi pogoji.
4. Uvoznik po izvoznikovi predložitvi dokumentov o dobavi preko banke in z njeno garancijo izroči izvozniku svojo menico.
5. Izvoznik predloži dobljeno menico forfeterju.
6. Forfeter na podlagi predložene menice izvozniku izplača menični znesek z ustreznim diskontom.
7. Ko forfeirana menica zapade v plačilo, jo forfeter prek bank predloži uvozniku v plačilo.
8. Uvoznik prek banke izplača menični znesek forfeterju.

Stopnje v procesu forfeiranja slikovno prikazujem v prilogi 3.

Splošne ugotovitve o forfeitingu veljajo tudi za prodajo meničnih terjatev (na menici se zapiše klavzula o *izključitvi regresne odgovornosti* proti kupcu, ki ima lastnosti trasanta). Klavzula nasprotuje meničnemu zakonu držav, ki so sprejele ženevsko konvencijo o enotnem meničnem zakonu, saj se po njej trasant sicer lahko razbremeni odgovornosti za akcept, klavzula, ki bi ga razbremenila odgovornosti za plačilo, pa se jemlje kot nezapisana (2. odstavek 9. člen ZM). Torej pri trasirani menici odrek regresnemu zahtevku ni učinkovit. Drugače je pri lastni menici, kjer trasat ni zavezan plačati menico ob dospelosti; trasant odgovarja enako kot akceptant trasirane menice (1. odstavek 107. člen in 110. člen ZM). Le lastna menica je lahko vključena v pravi forfeiting.

Forfeiting zakonodajnopravno ni urejen ali definiran v Republiki Sloveniji in ni prizadevanja zanj niti na mednarodnem področju.

Med realizacijo forfeitinga se lahko, predvsem na strani forfeiting organizacije, pojavijo različna tveganja, kot so:

- *Politična tveganja*: vplivajo na oteženo ali onemogočeno izterjavo odkupljene terjatve (vojne, nemiri, revolucije ...). Ta tveganja forfeater običajno zavaruje pri državnih agencijah, ki se ukvarjajo s tovrstnim zavarovanjem.
- *Transferno tveganje*: tveganje glede nezmožnosti konverzije lokalne valute v eno od konvertibilnih in prosto transferabilnih valut.
- *Valutno tveganje in tveganje zaradi spremembe obrestne mere*: ko sistem variabilnih deviznih tečajev povzroči odstopanje med dogovorjeno vrednostjo posla in dejansko vrednostjo plačila.
- *Del credere tveganje (komercialno tveganje)*: plačilna nesposobnost ali plačilna nepripravljenost dolžnika, da izvrši svojo plačilno obveznost v predvidenem roku.

Plačilo ali nadomestilo, ki je za forfeating specifično, je ponavadi izraženo v dogovorjenem pavšalu, ki predstavlja nominalno vrednost terjatve in morebitne obresti, zmanjšano za eskont. V praksi nadomestilo računajo odstotno z eskontno stopnjo in kupec ponavadi ravna podobno kot poslovna banka pri eskontiranju menice (Juhart, Grilc, Ilešič in Strnad 1995, 287).

3.3 Factoring

Pojem izhaja iz latinske besede »factor«, ki pomeni agent, trgovski posrednik, komisionar in podobno. Factoring, kakršnega poznamo danes, se je začel razvijati konec 19. stoletja v Združenih državah Amerike. Factoring v sodobni obliki je v Evropi nastal v šestdesetih letih 20. stoletja, najprej v Nemčiji, potem pa tudi v drugih evropskih državah.

Kljub njegovi razširjeni uporabi pa se mnenja o njegovi definiciji razlikujejo, saj se jih večina nanaša na storitve, ki jih posel factoringa ponuja, te pa se v času spreminjajo zaradi prilagajanja razmeram na trgu. Pogodba o factoringu sodi med novejšje tipe pogodb oziroma jo teoretiki označujejo kot atipično – inominantno, ki v nacionalnih pravnih redih praviloma niso urejene. Pogodbo o factoringu sestavljajo elementi različnih pogodb oziroma je mešana pogodba. Zajema lahko elemente posojilne in kreditne pogodbe, prodajne pogodbe, delovrsne pogodbe, pogodbe o jamstvu in vrste drugih. Če je govor o pravem factoringu (opravlja storitve, financira in ima jamstvo del credere), gre seveda za mešano pogodbo z izrazitimi prodajno-pogodbenimi elementi, medtem ko gre pri nepravem factoringu (ni jamstva del credere) za mešano pogodbo z izrazitimi posojilno-pogodbenimi elementi.

Pogodba o factoringu je pogodba, s katero se klient zaveže, da bo factorju ponudil terjatve nasproti svojim dolžnikom, factor pa, da bo ponudbo sprejel, če ga bo zadovoljila plačilna sposobnost tega dolžnika. Hkrati se factor lahko zaveže, da bo prevzel tveganje *del credere* glede plačila prodajne cene za dobavljeno blago in da bo

opravljal druge posle, ki so predvideni s pogodbo, medtem ko mora klient odstopiti terjatev z vsemi stranskimi pravicami in zavarovanji factorju, plačati določene obresti za odobreni kredit in provizijo za morebitno prevzeto tveganje del credere in opravljene posle (Grilc 1996, 199–200).

Organizacija, ki se ukvarja s factoringom, poleg osnovne dejavnosti odkupovanja kratkoročnih terjatev, nastalih iz dobav blaga ali opravljanja storitev, opravlja tudi druge storitve za svoje kliente, kot so na primer:

- upravljanje s terjatvami: vodenje knjigovodstva terjatev, izterjava in unovčenje terjatev, izstavljanje računov, opominjanje, ugotavljanje plačilne sposobnosti dolžnikov itd.,
- kreditiranje oziroma financiranje klienta za čas med prevzemom terjatve in dejanskim pritokom plačila (factoring organizacija plača 80–90 % terjatve takoj po prejemu računa, s tem da gre ostanek v poseben blokirani račun ter se ob dospelosti terjatve izplača),
- prevzem kreditnega tveganja oziroma del credere tveganje (tveganje neplačila terjatve),
- vodenje dolžniške administracije, svetovanje in posredovanje informacij o pravnih predpisih, poslovnih običajih, bonitetah poslovnih partnerjev, oglaševanje.

Factoring za podjetje prinaša naslednje *prednosti*:

- izboljša likvidnost,
- večja rentabilnost,
- zniža tveganje (tveganje neplačila kupca),
- vodenje, unovčevanje in izterjava terjatev,
- izboljša kazalnike zadolženosti in finančne bonitete,
- nižji stroški pri ugotavljanju bonitete dolžnikov.

Slabosti factoringa so:

- terjatve do končnih kupcev (financirajo stranke, ki imajo velik krog dolžnikov in ki redno izkoriščajo njihove storitve),
- obseg strankinega poslovanja (od obsega poslovanja strank je odvisno, ali bo factor sprejel odkup terjatve ali ne),
- dolgoročne terjatve (factor raje kupuje terjatve s krajšim zapadlim rokom, npr. od 30 do 90 dni, saj je težko določiti kreditno sposobnost kupca za daljše obdobje).

Seveda so storitve, vključene v predmet posamezne pogodbe o faktoringu, odvisne od dogovora med strankama. Stranke oziroma udeleženci pogodbe o faktoringu so:

factor in klient, klientova pogodbeni stranka, do katere obstojijo klientove terjatve, pa je klijen dolžnik.

Factoring lahko delimo na *domači* (prodajalec terjatev in dolžnik imata svoj domicil v isti državi) in *izvojni oziroma mednarodni factoring* (prodajalec terjatve ali odjemalec je v tujini). Glede na vsebino storitev, ki jih zajemajo, pa so se izoblikovale tudi različne vrste factoringa. Poznamo:

- popolni factoring (kompletne storitve financiranja, kreditiranja, izterjave in upravljanja s terjatvami, odkup terjatev, prevzem tveganja neplačila),
- agentski factoring (brez upravljanja terjatev),
- factoring z regresno pravico do klienta (brez kreditnega tveganja),
- factoring, plačljiv po dospelosti (brez financiranja),
- preprosti factoring (diskont računov),
- skriti factoring (izvzete slabe terjatve).

Prvi štiri factoringi, o kateri je kupec obveščen, spadajo med *odkrite* oziroma *javne*, zadnja dva pa med *skrite* oziroma *zaupne*, saj kupec o dogovoru med klientom (prodajalcem) in faktorjem ni obveščen.

V mednarodnem prometu pa ločimo tudi izvojni in uvozni factoring, ki se v odvisnosti od storitev ločijo na: enojni factoring, sistem dveh faktorjev in neposredni factoring. V prilogi 4 prikazujem skico sistema dveh faktorjev.

Omenim naj še, da enotne konvencije o factoringu (še) ni, obstajajo pa verige mednarodnih združenj faktorjev oziroma factoring organizacij, v katerih za člane veljajo določena pravila. Najbolj znana so:

- Factors Chain International (FCI) kot največje mednarodno združenje s sedežem v Amsterdamu, v katero spada tudi slovensko podjetje Prvi faktor, d. o. o., ki ga bom predstavil v nadaljevanju, in Finea holding;
- International Factors Group (IFG) s sedežem v Bruslju,
- Credit Factoring International (FCI) in
- Heller Overseas Corporation s sedežem v Chicagu.

Vsak od omenjenih možnih načinov odkupa meničnih terjatev (eskontiranje, forfeitanje, factoring) postavlja strankam določene pravice in obveznosti, s tem pa tudi različne prednosti in pomanjkljivosti posameznega posla.

4 PRODAJA IN NAKUP MENIČNIH TERJATEV SLOVENSKE POSLOVNI PRAKSI

Slovenska podjetja se pogosto srečujejo s težavami domačega vira financiranja, saj so ti večkrat predragi in jim ne omogočajo uspešnega in učinkovitega poslovanja, ki bi si ga želeli. Kupci na mednarodnem trgu zahtevajo vse bolj konkurenčne pogoje dobave in s tem tudi daljše roke plačila za dobavljeno blago in storitve. V ta namen so se, posebno po osamosvojitvi Slovenije, začela ustanavljati specializirana podjetja (finančne institucije), ki za svoje stranke zagotavljajo dopolnilne oblike financiranja, ki v tujini že dolgo obstajajo. Tudi poslovne banke so na podlagi novih sprejetih in dopoljenih zakonov (Zakon o deviznem poslovanju, Zakon o bančništvu ...), pa tudi zaradi ohranjanja konkurenčnosti in prilagoditve razvijajočemu se trgu oziroma globalizacije, začele ponujati vse več oblik financiranja in odkupovanja terjatev ter sodelovanja z izvozniki, da bi olajšale njihovo poslovanje in seveda tudi same imele koristi. S takimi ustanovljenimi finančnimi institucijami se povečuje obseg izvoza, s tem pa tudi zaposlenost in blaginja, doseženi pa so lahko tudi pozitivni plačilnobilanci učinki.

O možnostih prodaje meničnih terjatev, poteku postopka, stroških, prednostih in slabostih ter obsegu teh storitev sem se pozanimal v Banki Koper, d. d.

Ugotovil sem, da je prodaja oziroma odkup meničnih terjatev skoraj vsakodnevno opravilo v podjetju Prvi faktor, d. o. o. Prvi faktor, d. o. o., ki se ukvarja s factoringom (prodaja in odkup meničnih terjatev) v Sloveniji, je še relativno nepoznana ali pa narobe razumljena storitev. Za Slovenijo je značilno dejstvo, da v nasprotju z drugimi državami prevladuje izvozni factoring. Po eni strani je to razumljivo, saj je Slovenija zaradi svoje majhnosti pretežno izvozno usmerjena, po drugi strani pa lahko razloge za to situacijo iščemo tudi v nekaterih sistemskih ovirah, ki otežujejo razvoj domačega in uvoznega factoringa. Sem štejemo nizko raven poslovne morale in finančne (plačilne) discipline, neučinkovit sodni sistem oziroma slabo pravno zaščito upnikov, visoko stopnjo negotovinskega poravnavanja obveznosti in na koncu visoko ceno kapitala oziroma stroške financiranja. Posledice tega se kažejo tudi na makroekonomski ravni, saj factoring omogoča hitrejše obračanje sredstev podjetij, njihovo hitrejšo rast in s tem tudi večjo rast DBP. Prepričan sem, da je factoring storitev prihodnosti in njegovega pohoda ne more nič zaustaviti (Šuštar 1999, 73). Zato sem se odločil, da podjetje Prvi faktor, d. o. o. v zaključni strokovni nalogi tudi predstavim.

Banka Koper, d. d. večinoma uporabljajo menične terjatve kot instrument zavarovanja kreditov, ki jih odobravajo svojim komitentom, zato njenega pomena, povezanega s to storitvijo, ne bom podrobneje predstavljal, saj je bil moj namen raziskati in opisati, kako lahko imetnik menice (menični upnik) svojo menično terjatev proda in na ta način pride do določenega zneska (menična vsota) prej, kot ta dospe v

plačilo, ne da bi pri tem, razen zmanjšanja zneska zaradi stroškov, utrpel večje izgube, se obremenjeval z izterljivostjo terjatve ter s postopki, ki bi jih zaradi dolžnikovega neplačila moral opraviti.

4.1 Prvi faktor, d. o. o.

Pri nas se kar nekaj družb ukvarja s factoringom, ampak ni znano, koliko je takšnih družb, saj factoring ni registrirana dejavnost. Pod factoringom se oglašuje mnogo družb, ki izvajajo le posamezne segmente factoringa.

Največja factorinška družba v Sloveniji je Prvi faktor, d. o. o., ki je naslednica najstarejše, od leta 1994 delujoče družbe LB Factor. Čeprav je bilo v začetku devetdesetih let nekaj ponudb tujcev za ustanovitev specializirane factorinške družbe, pa vse do leta 1994 Slovenija ni imela take družbe. Ob koncu leta 1994 sta avstrijska factorinška družba Intermarket Factoring Bank AG z Dunaja in Nova Ljubljanska banka, d. d. ustanovili LB Factors, d. d., Ljubljana, katere izključna dejavnost je opravljanje storitev factoringa v vseh oblikah, kot so poznane v factorinško razvitih državah. Danes delujoča družba Prvi faktor, d. o. o. (v prilogi 5 je prikazana ponudba in postopek factoringa v podjetju Prvi faktor, d. o. o.) je kapitalsko in poslovno povezana oziroma je v skupni lasti z največjo slovensko bančno skupino (Nova Ljubljanska banka, d. d.) in slovensko izvozno-kreditno agencijo (Slovenska izvozna družba, d. d.). Factorinške družbe so registrirane različno. Prvi faktor, d. o. o. je registriran za »drugo kreditiranje«. Družba je tudi član organizacije *Factors Chain International (FCI)*, največjega združenja (mrež) factorinških družb na svetu, ki v posebno mrežo združuje 189 članic (vodilnih factorinških družb) iz 57 držav. Omenjene povezave jim omogočajo kakovostno ponudbo sodobnih finančnih storitev.

Factoring družba Prvi faktor, d. o. o. v okviru svojih storitev ponuja odkup terjatev (če bi podjetje rado zamenjalo kupcem dane kredite in pridobilo likvidna sredstva pred dospelostjo terjatev), če so terjatve do domačih ali tujih kupcev zavarovane s polico kreditnega zavarovanja (pred političnimi ali komercialnimi riziki), na primer pri Slovenski izvozni družbi, d. d. (SID), vendar mora podjetje na factor z asignacijo prenesti pravice iz zavarovalne police, ki krije tveganje trajne nesolventnosti ali zamude plačil njegovih kupcev. Če povzamem na kratko, ponuja storitve domačega in mednarodnega factoringa, opravlja enkratne odkupe terjatev do kupcev v tujini in doma ter posreduje bonitetne informacije podjetij. V decembru 2003 je Prvi faktor, Ljubljana ustanovil prvo hrvaško factorinško družbo, Prvi faktor, Zagreb. Družba na hrvaškem opravlja enake storitve kot matično podjetje v Sloveniji.

Factoring opredeljujejo kot sintetično finančno storitev, ki stranki pri prodaji z odloženim rokom plačila omogoča financiranje poslovanja, upravljanje terjatev in zaščito pred tveganji. Faktor odkupi terjatve za takojšnje plačilo in glede na naravo in obseg dogovora za stranke opravlja zlasti naslednje storitve:

- popolno zaščito pred tveganjem neplačil,
- vodenje računov odprtih terjatev in prejetih plačil ter unovčevanje in izterjava,
- spremljanje bonitete in kreditne sposobnosti poslovnih partnerjev,
- financiranje z regresno pravico ali brez regresne pravice na podlagi odstopa kratkoročnih terjatev.

Za opravljanje poslov factoringa skleneta faktor in njegova stranka okvirno factorinško pogodbo, ki navadno velja do odpovedi ene izmed strank. S pogodbo se stranki dogovorita, katere storitve v zvezi z odstopom terjatev bo opravljal faktor. Predmet factoringa so najpogosteje nedospele terjatve, ki imajo rok dospelosti od 30 do 120 dni.

Najpogostejši je tako imenovani popolni factoring, ki vključuje vse zgoraj navedene storitve. Najenostavnejša oblika pa je enkraten odkup nedospelih terjatev ali preprosto diskontiranje faktur.

Prednosti, ki jih navajajo, so:

- boljšo likvidnost – predvidljiv denarni tok,
- izboljšanje možnosti za financiranje poslovanja,
- varnost poslovanja – prenos tveganja plačil na factorja,
- zavarovanje pred tečajnimi tveganji pri mednarodnem factoringu – financiranje z valutno klavzulo,
- prihranek časa in denarja – unovčevanje in administrativno spremljanje terjatev.

Postopek prodaje menične terjatve je pri njih takšen, da stranka najprej izpolni vprašalnik in pojasni podrobnosti posla (znesek, valuto in stranko). Na osnovi podatkov in bilanc (bonitete) podpisnika menice se odločijo, ali sploh odkupijo menico (običajno odločitev sprejmejo na kreditnem odboru). Pregledajo tudi menično izjavo, pooblastilo o unovčenju in pravilnost izpolnitve. Če poznajo dolžnika, ga tudi pokličejo in preverijo, ali je menico res izdal.

Pri roku odobritve se trudijo, da bi bil ta čim krajši, saj je to tudi ena izmed njihovih konkurenčnih prednosti. Ob predloženi potrebni dokumentaciji ta traja največ en teden. Primeri odkupa menic so zelo pogosti, skoraj vsakodnevna praksa. V družbi Prvi faktor, d. o. o. ima največji obseg poslov domači factoring (tri četrtine), ostalo pa izvozni factoring (eno četrtino). Izvedel sem, da to storitev večinoma uporabljajo majhna, srednje velika in hitro rastoča podjetja, ki potrebujejo likvidna sredstva za obratna sredstva. Podjetju Prvi faktor, d. o. o. menične terjatve najpogosteje prodajo stranke, ki se ukvarjajo s trgovino na drobno in debelo, splošna gradbena dela, podjetja za proizvodnjo izdelkov iz lesa itd.

Ceno factoringa oziroma skupne stroške sestavljajo tri komponente: factorinške provizije, obrestne mere in administrativni stroški.

Factorinška provizija se obračunava v fiksnem odstotku od vrednosti odstopljenih terjatev. Stroški provizije, ki jo podjetje Prvi faktor, d. o. o. izračunava za to storitev, znašajo med 0,5–2 %. Na dejansko višino provizije pomembno vplivajo obseg prometa, število kupcev, število računov, doba odloženega plačila, boniteta in plačilne navade kupca.

Obrestna mera je cena za dane predujme plačila, ki jih factor nakaže prodajalcu, še preden kupec poravna svojo obveznost. Višina obrestne mere je v podjetju Prvi faktor, d. o. o. med 8 % in 12 %.

Administrativni stroški – factor jih ima z unovčevanjem terjatev in z vodenjem računov odprtih terjatev ter prejetih plačil. Družba Prvi faktor, d. o. o. si za pokritje teh stroškov vzame znesek od 3.000,00 SIT do 15.000,00 SIT.

5 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI UKREPOV

V poslovni praksi se nenehno razvijajo različne oblike zavarovanj pred tveganji. Vse pogosteje prihaja do zamude pri unovčevanju terjatev in s tem se povečuje tveganje, da te ne bodo nikoli plačane. Višje terjatve pomenijo večjo vezavo sredstev in zmanjšajo investicijsko sposobnost podjetja. Finančna nedisciplina zahteva vedno večji nadzor. Pravilno upravljanje s terjatvami je ključni dejavnik pri odpravi plačilnega tveganja in morebitne izgube. Ravno posli eskontiranja, forfeiranja in factoringa so oblike financiranja oziroma zavarovanja izvoza blaga in storitev, ki so nastale kot dopolnilo klasičnim oblikam financiranja in kot odgovor na nenehno spreminjanje in razvijanje mednarodnega trgovinskega poslovanja, ki je sprožilo potrebo po dodatnih finančnih sredstvih. S temi finančnimi storitvami oziroma instrumenti se lahko izognemo tveganju v mednarodnem poslovanju in povečamo denarni tok ter konkurenčnost.

Na mednarodnem trgu blaga in storitev so se namreč spremenili pogoji poslovanja, saj so se zaradi naraščajoče konkurence prodajalci (izvozniki) morali prilagajati potrebam kupcev, ki so zahtevali kasnejše plačilo. Zato so gospodarski subjekti pogosto prisiljeni zaradi likvidnostih težav iskati najrazličnejša vire zunanjega financiranja, ki pa jih lahko pridobijo le ob ustreznem zavarovanju. Takšen objekt zavarovanja pa so lahko tudi terjatve. Čeprav se kot plačilni instrument večinoma uporablja menica, katere poslovna praksa je odlog plačila, so imeli prodajalci premalo lastnih sredstev za financiranje izvoznih poslov, da bi normalno uspešno poslovali, zato so to funkcijo začele opravljati banke in specializirane finančne ustanove z uporabo factoringa, forfeitinga in eskonta. S temi posli omogočajo podjetjem in podjetnikom, da svoje menične terjatve prodajo in pridejo do gotovinskega izplačila, preden menica dospe v plačilo, poleg tega pa se pri poslu factoringa in forfeitinga od prodajalca na finančne organizacije ali banke prenesejo tudi tveganja.

Kljub podobnostim se omenjeni posli razlikujejo glede na namen financiranja in tudi glede obsega storitev, ki ga banke in finančne organizacije ponujajo. Določajo pa jih tudi druge posebnosti, kot so bančna jamstva in klavzula »brez regresa«. Pomembna razlika je tudi ta, da na primer eskonter z odkupom terjatve prevzema kreditno tveganje, medtem ko forfeiter prevzema plačilno tveganje v celoti; razlika je tako opazna pri ceni odkupa terjatve, ki je iz naslova forfeiranja bistveno višja.

Hipoteza, ki pravi, da je uravnavanja denarnega toka zaradi zamud pri plačilu moč doseči preko poslov eskontiranja, forfeiranja in factoringa, se potrdi, saj gospodarski subjekti lahko svoje terjatve (npr. menica) prodajo in pridejo do gotovinskega izplačila pred rokom dospelosti terjatve v plačilo. Glede neizpolnitve obveznosti druge stranke lahko tveganje prenesemo na forfaiting in factoring v celoti, pri poslu eskontiranja pa ne (služi kot zavarovanje kredita).

V Sloveniji posli, povezani s prodajo oziroma odkupom meničnih terjatev, še niso tako razviti kot v drugih državah sveta, se pa v zadnjih letih marsikaj spreminja. Nastajajo factorinške družbe, ki se vse bolj specializirajo in ponujajo svoje storitve tako na domačem kot na tujem trgu. Vendar gospodarski subjekti (podjetja) v Sloveniji niso dovolj seznanjeni s prednostmi (izboljša likvidnost, zniža tveganje stranke, večja rentabilnost ...), ki jim jih prinaša factor, saj obstaja velik strah pred poslabšanjem odnosa med poslovnimi partnerji. Pri tem je še pomembno poudariti, da je pravni naslov prenosa terjatev s klienta na factorja prodajna pogodba. Zato bi bilo za factoring dobro, da bi prišlo do poenotenja evropskega pogodbenega prava, zlasti na področju prodajne pogodbe in pogodb o storitvah, ki so pomembne v sodelovanju med državami oziroma kjer sodelujejo stranke iz več držav. S tem bi bili odpravljeni nekateri med seboj neusklajeni pravni akti posameznih držav, nejasnosti ali pa nepotrebni številni administrativni pogoji in nepotrebne ovire.

S posli eskontiranja se zadnje čase ukvarja (jih opravlja) vse več bank. Vendar je zaslediti, da banke menične terjatve uporabljajo večinoma kot instrument zavarovanja odobrenih kreditov. Kljub večanju pojavnosti finančnih organizacij, ki opravljajo različne funkcije financiranja, v Sloveniji še ni ustanove, ki bi se ukvarjala s pravim forfehtiranjem. Glavni razlog je treba iskati v neprimernosti terjatev, ki ali ne izpolnjujejo pogoja abstraktnosti, ali pa niso ustrezno zavarovane. Če bi terjatve, ki izhajajo iz izvoznih poslov, izpolnjevale vse pogoje za forfehtiranje, menim, da ne bi bilo razloga, da tako terjatev ne bi odkupil tudi domači forfehter. Je pa res, da bi morali tudi potencialni forfehterji pridobiti več izkušenj in znanj s področja mednarodnega kreditiranja in bi tako lahko tudi izvoznike seznanili z uporabo forfehtinga.

Omeniti je še treba, da v slovenskem pravnem prostoru odstopa v zavarovanje skorajda ni. To je po mnenju nekaterih teoretikov posledica normativne neurejenosti. Menim, da se bodo tovrstne oblike zavarovanja v prihodnje razširile (pod vplivom poslovne prakse in gospodarskih subjektov iz tujine, ki imajo zavarovanje/financiranje pravno urejeno), zato je nujno, da se o tem izoblikuje tudi sodna praksa. Le sodna praksa kot vrednotenja pravnih razmerij bo namreč predstavljene institute vsebinsko izoblikovala.

Pri vsem tem torej ne gre pozabiti, da je menica kljub njeni razširjenosti in uporabnosti v Sloveniji še vedno premalo poznana oziroma se njeni uporabniki ne zavedajo vseh pravnih posledic, pravic in obveznosti, ki jim jih prinaša. Veliko imetnikov menic – upnikov namreč ne ve, da lahko menično terjatev prej proda. Zato jim ni treba čakati na njeno dospelost (plačilo). Žal se tudi dogaja, da kljub pravnomočni sodni odločbi in izvršbi poplačilo menice ni mogoče.

Ugotovitev prve hipoteze te naloge je, da bi za mednarodni menični promet bilo pomembno izdelati nov model meničnega poslovanja, s čimer bi odpravili razlike v državnih sistemih na področju meničnega prava. Nova mednarodna menica bi pospešila

mednarodno trgovino in pri tem tudi zmanjšala razlike med obstoječimi meničnimi sistemi, ki veljajo v Evropi (ženevsko menično pravo) in v angloameriških državah (anglosaksonsko menično pravo). Za Slovenijo (majhna in izvozno usmerjena država) bi nova mednarodna menica pomenila mnogo, saj bi slovenska izvozna podjetja lažje sodelovala v mednarodnem prometu blaga in storitev.

V poslovnem okolju v razmerah ostre konkurence bo vedno nekdo, ki bo želel več tvegati in na ta račun pridobiti posel. Zato je dobro, da prodajalec (imetnik menice ali izvoznik), da pridobi prednost pred konkurenti, naredi načrt glede odločitve financiranja, določi tudi način zavarovanja in se pozanima, kaj vse lahko z menico v roki stori. Pomembno je, da se zaveda, da ni trgovine brez kredita in ni kredita brez tveganja.

LITERATURA

- Antončič, Boštjan. 1994. Banke kot vir financiranja malega gospodarstva. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 43 (13): 61.
- Bajec, Mojca. 1998. Neformalni tvegani trg. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 47 (13): 89.
- Bohinc, Rado, Borut Bratina in Hilda Marija Pivka. 1998. *Temelji obveznega prava*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bole, Meta. 1990. Spremembe devizne zakonodaje in možnosti za forfetiranje. *Bančni vestnik* 39 (5): 158–160.
- Brank, Janez. 2000. *Obligacijsko pravo*. Koper: Visoka šola za management.
- Bratina, Borut. 2001. Zakon o menici s komentarji. *Pravna praksa* 19 (3): 215–229.
- Dubrovski, Drago. 2000. *Izbirni vidiki mednarodnega poslovanja in financ za mala podjetja*. Portorož: Visoka strokovna šola za podjetništvo.
- Dubrovski, Drago. 2006. *Management mednarodnega poslovanja*. Koper: Fakulteta za management.
- Grilc, Peter in Miha Juhart. 1996. *Pravo vrednostnih papirjev*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Grilc, Peter. 1996. *Moderni tipi pogodb*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Hrastelj, Tone. 1990. *Mednarodno poslovanje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Ilešič, Marko. 1993. Jožko Žiberna, Šime Ivanjko: Menica in ček. *Pravna praksa* 12 (23): 29–30.
- Ivanjko, Šime, Leo Ivanjko in Klementina Ihanec. 2001. *Priročnik o poslovanju z menico s primeri iz poslovne in sodne prakse*. Maribor: Zavarovalni poslovni inštitut.
- Ivanjko, Šime. 1993. Mednarodna (Uncitralova) menica. *Podjetje in delo* 12 (23): 29–30 in 12 (24): 29–30.
- Ivanjko, Šime. 1999. Akcept na hrbtni strani menice. *Pravna praksa* 18 (21/22): 13–14.
- Ivanjko, Šime. 2000. *Zavarovanje terjatev z menico in drugi instrumenti zavarovanja v času nelikvidnosti podjetja*. Maribor: Zavarovalni poslovni inštitut.
- Jerman, Boris. 2003. Pogodba o factoringu. *Podjetje in delo* 29 (3/4): 506–530.
- Jernejčič, Marko. 2000. Osebne finance: Prihajajo nove menice. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 49 (47): 79.

- Jernejčič, Marko. 2001. Borzniki še ne prodajajo menic. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 50 (31): 58.
- Juhart, Miha, Peter Grilc, Mirko Ilešič in Igor Strnad. 1995. *Zavarovanje in utrditev obveznosti*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Jurančič, Iztok. 2003. Najnižje cene menic. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 52 (28):54.
- Jus, Miran. 2005. Kreditno zavarovanje in faktoring – instrumenta integralnega upravljanja z riziki. *Podjetje in delo* 31 (6/7): 1397–1409.
- Jus, Rado. 1992. *Financiranje izvoza in zavarovanje izvoznih kreditov*. Ljubljana: Amalietti.
- Kobeja, Boris. 2002. *Napotki za pisanje seminarske in diplomske naloge*. Koper: Visoka šola za management.
- Kranjc, Vesna. 1995. Zavarovanje in utrditev obveznosti. *Pravna praksa* 14 /22/23): 42.
- Merc, Ožbej. 2004. Zavarovanje plačil v mednarodnem prometu. *Pravna praksa* 23 (24): 15–30.
- Petavs, Stane. 2000. Naložbena tehtnica: Prihajajo tudi 12-mesečne menice. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 49 (20): 73.
- Podobnik, Klemen. 1999. Pogodba o factoringu. *Podjetje in delo* 25 (3/4): 487–506.
- Rejda, George. 2001. *Principles of risk management and insurance*. Boston: Addison-Wesley.
- Repolusk, Zlatka. 2001. Izterjava meničnega dolga – na podlagi menice kot verodostojne listine. *Pravna praksa* 20 (12): 11–14.
- Starman, Janez. 1998. Pomen in razsežnosti fiduciarnih prenosov. *Podjetje in delo* 24 (6/7): 1244–1256.
- Šlamberger, Miha. 2003. Unovčenje menic pri bankah oziroma hranilnicah. *Pravna praksa* 22 (38): 20–26.
- Šubic, Petra. 2000. Slaba likvidnost zakladnih menic. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 49 (13): 101.
- Šuštar, Bojan. 1999. Faktoring in odkup terjatev. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 48 (25): 73.
- Tratnik, Matjaž. 2002. Večkratna (fiduciarna) cesija iste terjatve. *Pravna praksa* 21 (10/11): 19–23.
- Trstenjak, Verica. 2004. Poenotenje evropskega pogodbenega prava in aktivnosti EU – a more coherent European contract law. *Podjetje in delo* 30 (3/4): 711–715.

- Vrenčur, Renato. 2000. Dogovor o prepovedi odstopa terjatev kot ovira factoringu. *Podjetje in delo* 26 (2): 233–244.
- Vrenčur, Renato. 2000. Pogodba o factoringu. *Pravna praksa* 19 (16): 19–22.
- Vrenčur, Renato. 2001. Pravna narava factoringa. *Podjetje in delo* 27 (1): 61–76.
- Vrenčur, Renato. 2004. Anticipiran globalni odstop terjatev v zavarovanje. *Podjetje in delo* 30 (1): 45–53.
- Zorko, Nadja. 2003. Kako krmariti s kratkoročnimi financami. *Gospodarski vestnik, Svetovalec* 52 (11): 60.
- Žiberna, Jožko. 1999. *Menica*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

PRAVNI VIRI

- Zakon o menici. *Uradni list SFRJ*, št. 16/1965 in *Uradni list RS*, št. 82/1994.
- Obligacijski zakonik. *Uradni list RS*, št. 83/2001 in št. 32/2004.
- Zakon o bančništvu. *Uradni list RS*, št. 104/2004.
- Zakon o deviznem poslovanju. *Uradni list RS*, št. 110/2003.
- Zakon o izvršbi in zavarovanju. *Uradni list RS*, št. 51/98.

VIRI

- Banka Koper. Interna gradiva Banke Koper, d. d.
- Prvi faktor. Interna gradiva podjetja Prvi faktor, d. o. o.
- Internet

PRILOGE

- Priloga 1** Posamezni odkup terjatev in okvirni odkup terjatev
- Priloga 2** Primer izračuna diskonta za dolgoročne in kratkoročne odkupa terjatev Banke Koper, d. d.
- Priloga 3** Primer slikovne stopnje v procesu forfetiranja
- Priloga 4** Primer skic sistema dveh factorjev
- Priloga 5** Primer ponudbe in prikaza postopka factoringa v podjetju Prvi faktor, d. o. o.

POSAMEZNI ODKUP TERJATEV

Priprava dokumenta za odločanje

Po izračunu diskonta skrbnik pripravi ustrezen dokument za odločanje, in sicer v skladu z navodili za izvajanje sklepa o pooblastilih.

Dokument za odločanje (predlog o kreditni izpostavljenosti) pripravi kot zahtevek/sklep za prodajalca, od katerega banka odkupuje terjatev, zato je od klasifikacije in izpostavljenosti banke do tega komitenta odvisno, kdo bo odobril odkup terjatve (ali organ ali pooblaščen oseba). Številko sklepa pridobi skrbnik iz - a/Zahtevki, številko partije pa iz.

Pri pripravi predloga mora v izpostavljenost prodajalca upoštevati tudi zneske (nominalne zneske terjatev v SIT) že morebitnih odkupov terjatev, ki niso še dospeli in se vodijo na dolžniku, s komentarjem (footnote), da ta znesek predstavlja znesek odkupa, ki se vodi na dolžniku xxx.

Vnos in priprava pogodbe

a) *Ko je odkup terjatve odobren, mora skrbnik pripraviti pogodbo o odkupu terjatve, in sicer:*

- Vnesti pogodbo na ekran Vnos pogodbe in sicer pod ključem prodajalca in pod ključem dolžnika.

Pri vnosu pogodbe v za prodajalca določi vrsto posla, ključ, datum odobritve, nominalni znesek (pri deviznem odkupu določi tudi šifro valute), zavarovanje, izpis obresti - DA

Pri vnosu pogodbe v za dolžnika določi vrsto posla, ključ, datum odobritve, nominalni znesek (pri deviznem odkupu določi tudi šifro valute), zavarovanje, izpis obresti - DA

- Pripraviti Pogodbo med banko in prodajalcem za odkup terjatve (pogodba o odkupu terjatev).

V pogodbo je potrebno vpisati:

- številko pogodbe: sestavljena iz št.sklepa iz - in št.partije iz (v obeh primerih za prodajalca).

1. člen

- naziv dolžnika in vrednost celotne terjatve, ki se prodaja-1.člen pogodbe (podatek iz tabele: pri deviznem odkupu-Nominalni znesek terjatve v tuji valuti, pri tolarskem odkupu-Nominalni znesek terjatve v SIT). V kolikor se odkupuje več faktur z različnimi roki dospelosti (datum zapadlosti), je potrebno v tem členu vse navesti.

2. člen

- vrednost odkupljene terjatve (podatek iz tabele: pri deviznem in pri tolarskem odkupu-Nominalni znesek terjatve v SIT). V kolikor se odkupuje več faktur, je potrebno vpisati skupni nominalni znesek v SIT;
- ceno, ki jo plača prodajalec banki zato, da mu banka odkupi terjatev-diskontna stopnja (podatek iz tabele: Procent diskonta);
- višina obrestne mere (podatek iz tabele: za kratkoročne odkupe-Letna nominalna obrestna mera za dolgoročne odkupe- mesečni TOM in letna realna obrestna mera);
- datum diskonta-odkupa terjatve (dan, ko gredo sredstva na račun prodajalca);
- datum dospelosti terjatve (podatek iz tabele: Datum zapadlosti terjatve). Praviloma se vpiše skrajni datum zapadlosti oz. po presoji skrbnika;
- znesek diskonta (podatek iz tabele: Diskont);
- osnova za izračun nadomestila za obdelavo zahtevka (Tarifa Banke, d. d. ali sklep pooblaščenih oseb);
- višina nadomestila v znesku (podatek iz tabele: Nadomestilo v SIT).

3. člen

- znesek kupnine (podatek iz tabele: Znesek kupnine -Izplačilo prodajalcu).

5. člen

- številka računa kupca.

6. člen

- v primeru deviznega odkupa je potrebno prvi odstavek 6. člena pogodbe dopolniti z navedbo tečaja, po katerem se zapadla terjatev preračuna v tolarsko protivrednost.

Besedilo prvega odstavka 6. člena tako glasi:

V primeru, da dolžnik terjatve ne bo plačal v rokih in v višini iz 1. člena te pogodbe, se prodajalec brezpogojno in nepreklicno zavezuje, da bo neporavnani znesek terjatve na dan zapadlosti preračunan v tolarje po prodajnem tečaju iz tečajne liste Banke, d. d. za odkup in prodajo deviz, poravnal z zakonitimi zamudnimi obrestmi, na prvi poziv kupca.

7. člen

- zavarovanje odkupa

b) Skrbnik mora poleg Pogodbe o odkupu terjatve poslati prodajalcu terjatve v podpis tudi obvestilo

Prodajalec pošlje Obvestilo v podpis Dolžniku. S podpisom le-ta potrjuje, da je seznanjen z odstopom terjatve in obenem se zavezuje poravnati svojo obveznost na račun Banke, d. d.

Oddaja dokumentacije v oddelek vodenja

V oddelku vodenja morajo opraviti naslednje:

- aktiviranje analitik, na katerih se bodo vodile transakcije vezane na to pogodbo s skrajnim datumom zapadlosti terjatve iz odkupa in datumom obračuna obresti.
- vnos obrestne mere.

OKVIRNI ODKUP TERJATEV

Priprava dokumenta za odločanje

Skrbnik pripravi ustrezen dokument za odločanje, in sicer v skladu z navodili za izvajanje sklepa o pooblastilih.

Dokument za odločanje (predlog o kreditni izpostavljenosti) pripravi kot zahtevek/sklep za prodajalca, od katerega bo banka odkupila več terjatev, zato je od klasifikacije in izpostavljenosti banke do tega komitenta odvisno, kdo bo odobril odkup terjatve (ali organ ali pooblaščen oseba). Številko sklepa pridobi skrbnik iz - a/Zahtevki.

Pri pripravi predloga mora v izpostavljenost prodajalca upoštevati tudi zneske (nominalne zneske terjatev v SIT) že morebitnih odkupov terjatev, ki niso še dospeli in se vodijo na dolžniku, s komentarjem (footnote), da ta znesek predstavlja znesek odkupa, ki se vodi na dolžniku xxx. V sklep za odobreni okvirni odkup skrbnik tudi vpiše, katera pooblaščen oseba bo odobraval posamezne odkupe.

Vnos in priprava pogodbe

a) *Ko je okvirni odkup terjatve odobren, mora skrbnik pripraviti okvirno pogodbo o odkupu terjatve, in sicer:*

- vnesti pogodbo v na ekran »Vnos pogodbe«, in sicer pod ključem prodajalca in dolžnika. Pri vnosu pogodbe določi vrsto posla, ključ, datum odobritve, nominalni znesek (pri deviznem odkupu določi tudi šifro valute), zavarovanje, izpis obresti – »da«;
- pripraviti okvirno pogodbo med banko in prodajalcem terjatve (predloga). V pogodbo je treba vpisati: številko pogodbe: sestavljena iz št. sklepa in št. partije (v obeh primerih za prodajalca).

1. člen

- naziv dolžnika in vrsta sodelovanja;

2. člen

- okvirni znesek odkupa terjatev (znesek, do katerega lahko banka odkupi terjatve v določenem obdobju; ob poplačilu odkupljene terjatve s strani dolžnika ali prodajalca, se znesek ne sprostí),
- ceno, ki jo plača prodajalec banki zato, da mu banka odkupi terjatev – diskontna stopnja,
- višina obrestne mere,
- višina nadomestila za posamezen odkup terjatev;

3. člen

- številka računa kupca,

4. člen

- zavarovanje odkupa,

7. člen

- veljavnost pogodbe (skrbnik se s prodajalcem dogovori glede datuma veljavnosti pogodbe).

b) *Za vsak posamezen odkup iz okvirne pogodbe si mora skrbnik pridobiti ustrezno dokumentacijo in pripraviti obračun diskonta v skladu z navodili v točki B.1 oz. B.2 tega navodila. Skrbnik mora pripraviti dodatek k okvirni pogodbi o odkupu terjatve, in sicer:*

- Vnesti dodatek v na ekran »Vnos pogodbe«, in sicer pod ključem dolžnika.

Pri vnosu dodatka v za dolžnika določi vrsto posla, ključ, datum odobritve, nominalni znesek (pri deviznem odkupu določi tudi šifro valute), zavarovanje, izpis obresti – »da«. (Zaradi lažjega spremljanja povezave partije okvirne pogodbe o odkupu terjatev s partijo vezano na dodatek naj se na vnosnem ekranu vnos pogodbe – v polju zaznambe, zabeleži partijo osnovne okvirne pogodbe).

- Pripraviti dodatek.
- V dodatku mora navesti vse elemente iz obračuna diskonta in ga poslati v podpis prodajalcu skupaj z obvestilom.

Prodajalec pošlje obvestilo v podpis dolžniku. S podpisom ta potrjuje, da je seznanjen z odstopom terjatve in se obenem zavezuje poravnati svojo obveznost na račun Banke, d. d.

Elementi dodatka so:

- Številka dodatka: sestavljena iz zaporedne št. dodatka, št. pogodbe in št. partije iz:

1. člen

- vrednost celotne terjatve, ki se prodaja – 1. člen dodatka (podatek iz tabele: pri deviznem odkupu – nominalni znesek terjatve v valuti, pri tolarskem odkupu – nominalni znesek terjatve v SIT). V kolikor se odkupuje več faktur z različnimi roki dospelosti (datum zapadlosti), je treba v tem členu vse navesti.

2. člen

- vrednost odkupljene terjatve (podatek iz tabele: pri deviznem in pri tolarskem odkupu – nominalni znesek terjatve v SIT). V kolikor se odkupuje več faktur, je treba vpisati skupni nominalni znesek v SIT;

- ceno, ki jo plača prodajalec banki zato, da mu banka odkupi terjatev – diskontna stopnja (podatek iz tabele: procent diskonta);
- višina obrestne mere (podatek iz tabele: za kratkoročne odkupe – letna nominalna obrestna mera za dolgoročne odkupe – mesečni TOM in letna realna obrestna mera);
- datum diskonta – odkupa terjatve (dan, ko gredo sredstva na račun prodajalca);
- datum dospelosti terjatve (podatek iz tabele: datum zapadlosti terjatve). Praviloma se vpiše skrajni datum zapadlosti oz. po presoji skrbnika;
- znesek diskonta (podatek iz tabele: diskont);
- osnova za izračun nadomestila za obdelavo zahtevka (tarifa Banke, d. d. ali sklep pooblaščenih oseb);
- višina nadomestila v znesku (podatek iz tabele: nadomestilo v SIT);

3. člen

- znesek kupnine (podatek iz tabele: znesek kupnine – izplačilo prodajalcu);

5. člen

- vpisati številko računa kupca;

6. člen

- v primeru deviznega odkupa je treba prvi odstavek 6. člena pogodbe dopolniti z navedbo tečaja, po katerem se zapadla terjatev preračuna v tolarско protivrednost.

Besedilo prvega odstavka 6. člena se tako glasi:

V primeru, da dolžnik terjatve ne bo plačal v rokih in v višini iz 1. člena te pogodbe, se prodajalec brezpogojno in nepreklicno zavezuje, da bo neporavnani znesek terjatve na dan zapadlosti preračunan v tolarje po prodajnem tečaju iz tečajne liste Banke, d. d. za odkup in prodajo deviz poravnal z zakonitimi zamudnimi obrestmi na prvi poziv kupca.

Oddaja dokumentacije v oddelek vodenja

V oddelku vodenja na osnovi sklenjene okvirne pogodbe opravijo naslednje:

- aktiviranje analitike 27 s skrajnim datumom zapadlosti terjatve.

PRIMER IZRAČUNA DISKONTA ZA DOLGOROČNE IN KRATKOROČNE ODKUPA TERJATEV BANKE KOPER, D. D.

Izračun diskonta za kratkoročni in dolgoročni odkup terjatev

Banka eno ali več terjatev odkupi z diskontom. Diskont se praviloma obračuna v skladu z določili o načinih in rokih za obračun in plačilo obresti. Diskont lahko izračunate na podlagi formul ali pa s pomočjo excellove tabele, in sicer:

Formule za izračun diskonta

a) *Formula za kratkoročni odkup terjatev:*

Formula za izračun zneska obresti:

$$ord = \frac{N * rd}{100 + rd}$$

Formula za izračun diskontirane – odkupljene vrednosti:

$$E = N - ord$$

N = nominalni znesek terjatve

d = število dni do zapadlosti

ord = znesek eskontnih obresti

rd = obrestna mera, izračunana za d dni

E = eskontirana sedanja vrednost

b) *Formula za dolgoročni odkup terjatev:*

Formula za izračun realnih obresti:

$$ord = \frac{N * rcd}{100 + rcd}$$

Realne obresti se odštejejo od nominalne vrednosti in se izračuna znesek revalorizacije po formuli:

$$(N - ord) * RCD$$

Formula za izračun revalorizacije:

$$ORD = 100 + RCD$$

Formula za izračun diskontirane oz. odkupljene vrednosti:

$$E = N - ord - ORD$$

N = nominalni znesek

d = število dni do zapadlosti

ord = znesek realnih eskontnih obresti

rcd = konformna realna obrestna mera, izračunana za d dni

ORD = znesek eskontne revalorizacije

RCD = konformna revalorizacijska stopnja, izračunana za d dni

E = eskontirana sedanja vrednost

Tabele za izračun diskonta, nadomestila, DDV in zneska kupnine

Izračun diskonta, nadomestila, DDV in zneska kupnine za eno ali več faktur z enako zapadlostjo

c) *V primeru deviznega odkupa se vnese podatke tudi v prvo tabelo, kjer se vpiše nominalni znesek terjatve v tuji valuti, šifro valute in srednji tečaj Banke Slovenije na dan odkupa – program sam izračuna nominalni znesek terjatve v SIT. Znesek diskonta v tuji valuti pa izračuna šele po vnosu vseh podatkov v tabeli podatki za izračun diskonta. Pri deviznem odkupu se knjiži tako nominalni znesek terjatve kot tudi diskont v tuji valuti.*

d) *Podatki za izračun diskonta:*

- nominalni znesek terjatve v SIT;
- število dni v letu (vpiše se dejansko število dni v letu odkupa, 365 ali 366);
- mesečni in letni TOM (podatek vpišemo samo v primeru dolgoročnih tolarskih odkupov);
- število dni v mesecu (vpiše se dejansko število dni v mesecu odkupa terjatve, 30 ali 31 dni);
- letna realna/nominalna obrestna mera: glede na to, da za odkupe terjatev v sklepu o obrestnih merah nimamo določene obrestne mere, uporabljamo:
 - *za tolarski kratkoročni in dolgoročni odkup* – bonitetno obrestno mero za določeno družbo,
 - *za devizni kratkoročni odkup* – obrestno mero, določeno glede na valuto (poglavje I, točka devizni krediti),
 - *za devizni dolgoročni odkup* – obrestna mera ni določena v sklepu o obrestnih merah, zato obrestno mero določi pooblaščen organ oz. oseba, ki odobri odkup terjatve.

Odstopanje od obrestnih mer za tolarski kratkoročni in dolgoročni odkup ter od obrestnih mer za devizni kratkoročni odkup je možno v skladu z veljavnim sklepom o pooblastilih za odločanje (na komercialnem področju).

- Datum diskonta terjatve: upošteva se tisti dan, ko gredo sredstva na račun prodajalca terjatve.
- Datum zapadlosti terjatve: lahko ga določi že prodajalec v sami vlogi – to bi bil datum pričakovanega priliva; če tega datuma ni, se vzame datum zapadlosti fakture ali drugega dokumenta.

e) Diskont (program sam izračuna število dni do zapadlosti ter diskont)

Diskont revalorizacijskih obresti (TOM) – podatek je izračunan samo v primeru dolgoročnih tolarskih odkupov.

f) Izračun nadomestila (stroški obdelave zahtevka)

Preden določimo višino nadomestila, izberemo eno izmed oblik nadomestila – obvezno kliknite v zgornji desni gumb, kjer izberete ustrezno možnost navedenih nadomestil in potrdite pravo izbiro.

Vnesete naslednje podatke:

- pod izračun nadomestila vnesete tiste postavke, ki so določene po tarifi ali sklepu;
- ali je DDV zajet v nadomestilo?

V primeru, da je nadomestilo določeno v skladu s Tarifo Banke, vpišete »da«, v primeru, da nadomestilo ni določeno po tarifi, ampak po sklepu pooblaščenih oseb ali organa, vpišete »ne«.

g) Izračun DDV (program izračuna znesek DDV na diskont in DDV na nadomestilo)

h) Obračun odkupa (program izračuna vse postavke pod Obračun odkupa)

Odebeljene zneske pod obračun odkupa se uporabi pri izpolnjevanju računa za odkup terjatve, ki ga izdajo v oddelku vodenja.

Izračun diskonta za več faktur z različno zapadlostjo

V primeru, ko je več faktur z različnimi datumi zapadlosti/dospelosti (vse je treba navesti v 1. člen pogodbe), se praviloma izračuna diskont za vsako fakture posebej, in sicer: podatke se vnese za vsako fakture posebej samo v levo stran tabele, enako kot pod točko 2.1 a) in b). Program sam izračuna znesek diskonta.

Za izračun nadomestila, DDV in zneska kupnine na skupni nominalni znesek terjatve (seštevek zneskov vseh faktur) in skupni znesek diskonta (seštevek zneskov diskonta) se uporabi tabelo.

Izračun nadomestila, DDV in zneska kupnine za vse fakture skupaj

V primeru deviznega odkupa:

- nominalni znesek terjatve v tuji valuti – seštevek vseh faktur,
- šifro valute,
- srednji tečaj BS na dan odkupa,
- skupni znesek diskonta v tuji valuti – seštevek zneskov diskonta vseh faktur.

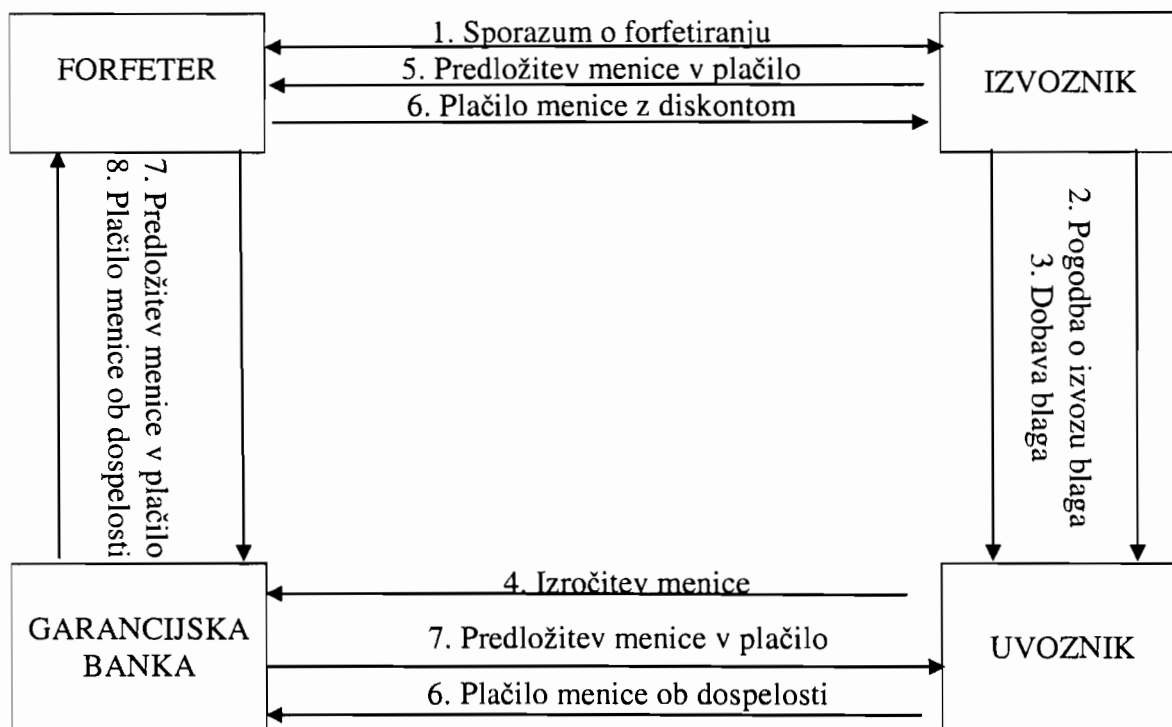
V primeru tolarskega odkupa pod *Podatki za izračun diskonta*:

- nominalni znesek terjatve v SIT – seštevek vseh faktur,
- skupni znesek diskonta v SIT – seštevek zneskov diskonta vseh faktur.

Vnos podatkov za izračun nadomestila, DDV in zneska kupnine je enak kot pod točko 2. c, d, e in f.

V pogodbo o odkupu terjatev se vnese skupni izračun.

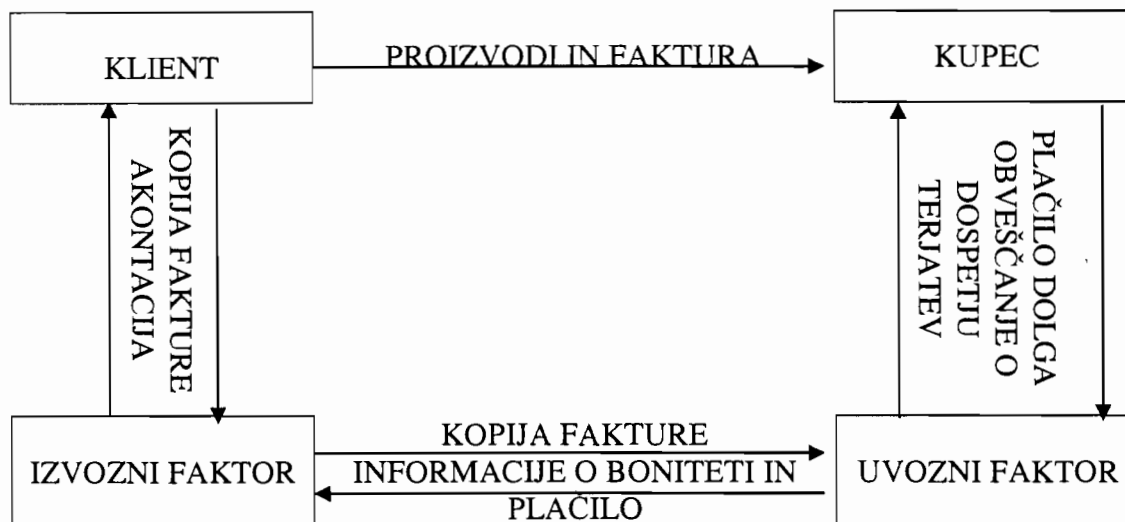
PRIMER SLIKOVNE STOPNJE V PROCESU FORFETIRANJA



Primer postopka forfeiranja lastne menice (Bole 1990, 159):

1. Forfeter in izvoznik skleneta sporazum o forfeiranju.
2. Izvoznik in uvoznik skleneta pogodbo o izvozu blaga.
3. Izvoznik dobavi blago v skladu s pogoji določenimi v pogodbi.
4. Uvoznik po predložitvi dokumentov o dobavi s strani izvoznika preko banke in z njeno garancijo izroči uvozniku svojo menico.
5. Izvoznik predloži dobljeno menico forfeterju.
6. Forfeter na podlagi predložene menice izvozniku izplača menični znesek z ustreznim diskontom.
7. Ko forfeirana menica zapade v plačilo, jo forfeter prek banke predloži uvozniku v plačilo.
8. Uvoznik prek banke izplača menični znesek forfeterju.

PRIMER SKIC SISTEMA DVEH FACTORJEV



Uporaba sistema dveh faktorjev v mednarodnem poslovanju pomeni za izvoznika določene prednosti, saj uvozni faktor izvede optimalen izbor kupcev, pozna njihovo boniteto ter tržne in pravne razmere v državi kupca – uvoznika. Poleg omenjenega klient posluje samo z izvoznim (domačim) faktorjem, torej v svojem jeziku in v skladu z domačo zakonodajo in poslovnimi običaji.

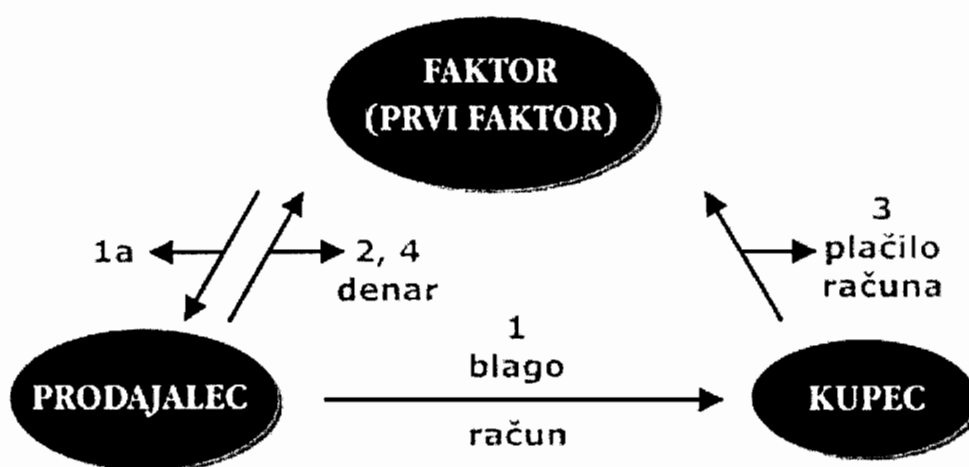
Ni pa ta sistem vedno racionalen, posebno če gre za posel med dvema organizacija, ki sta sicer iz dveh različnih držav, vendar s podobnimi ali celo enakimi poslovnimi običaji. V takem primeru je racionalnejši enojni faktor, saj izvozni faktor dobro pozna trg, poleg tega prevzame vse administrativne storitve, vključno z del credere tveganjem, ki ga pri sistemu dvojnega faktorja ni. Skupni stroški so tako nižji.



PRIMER PONUDBE IN PRIKAZA POSTOPKA FACTORINGA V PODJETJU PRVI FAKTOR, D. O. O.

Domači factoring

Vam omogoča financiranje, zavarovanje, unovčevanje in izterjavo kratkoročnih terjatev na podlagi odstopa računov za dobavljeno blago oziroma opravljene storitve podjetjem in samostojnim podjetnikom s sedežem v Republiki Sloveniji. Tako boste lahko kupcem varno prodajali na odloženo plačilo in znatno povečali obseg prodaje, prav tako pa boste imeli zagotovljena likvidna sredstva za nemoteno poslovanje in nadaljnjo rast.



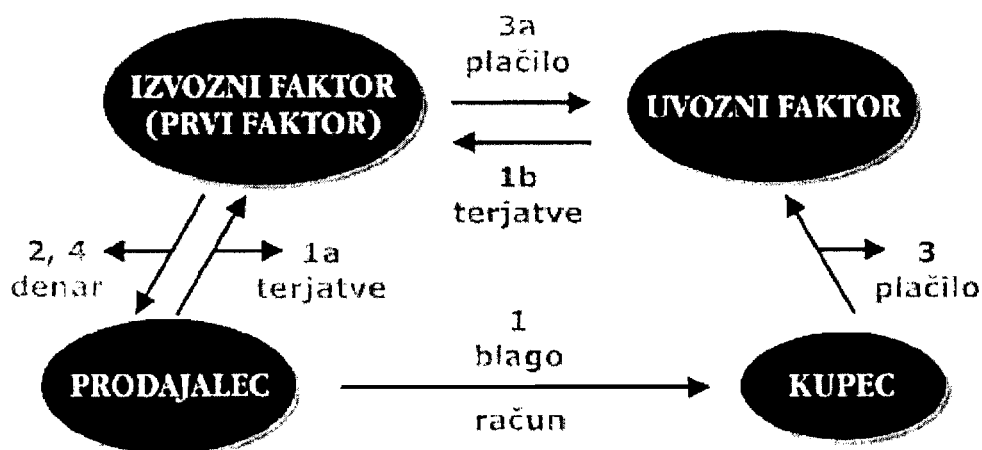
- 1 Prodajalec dobavi kupcu blago in mu izstavi račun.
- 1a Prodajalec (takoj po dobavi) odstopi terjatev faktorju (Prvi faktor) in mu v ta namen izroči kopijo računa ter odstopno izjavo, ki jo poleg odstopnika terjatev podpiše tudi kupec.
- 2 Prvi Faktor lahko že naslednji dan nakaže prodajalcu predujem v višini 80 do 90 odstotkov nominalne vrednosti terjatev, zmanjšan za factorinško provizijo.
- 3 Ob dospelosti terjatev kupec plača prejeto blago z nakazilom na faktorjev račun.
- 4 Prvi faktor opravi poračun za dospelu odstopljeno terjatev in nakaže prodajalcu razliko do polne vrednosti računa, zmanjšano za obresti za dane predujme.

Po sklenitvi pogodbe o domačem factoringu bo prodajalec sproti odstopal in prenašal na Prvi faktor vse terjatve do vnaprej dogovorjenih kupcev. Odstop terjatev je običajno vezan na predhodno odobritev limita za zavarovanje in financiranje, kar pomeni, da za terjatve, ki jih prodajalec odstopa družbi Prvi faktor, ta v celoti prevzema običajna komercialna tveganja neplačil do vnaprej dogovorjene višine.

Domači factoring poteka po enofaktorskem sistemu. To pomeni, da bo Prvi faktor terjatve, ki mu jih odstopi prodajalec, prevzel in poskrbel za njihovo unovčenje. Kupec je z odstopom terjatev pravočasno seznanjen in plača dospele obveznosti na bančni račun faktorja. Za obvestilo kupcu bo prodajalec prejel od družbe Prvi faktor besedilo dobropisa, ki ga bo po sklenitvi pogodbe o factoringu priložil k računom, ki bodo odstopljeni faktorju.

Izvozni factoring

S pomočjo dvofactorinškega sistema vam omogočamo financiranje, unovčevanje in izterjavo ter zaščito pred tveganji neplačil vaših kupcev tudi v tujini. Na podlagi prenosa terjatev in s tem tudi rizikov na Prvi faktor lahko ponudite tujim partnerjem prodajo na kredit (odloženo plačilo), in to na odprt račun brez bančnih garancij in akreditivov. S tako varno prodajo na kredit boste svojim kupcem lahko ponudili ugodne plačilne pogoje, postali boste bolj konkurenčni in boste lahko povečali svojo prodajo.



Uvozni factoring

V tem primeru bo Prvi faktor prevzel vlogo uvoznega faktorja. Prvi faktor bo jamčil za plačila vašega podjetja faktorju v državi izvoznika (izvozni faktor), ta pa neposredno vašemu partnerju (prodajalcu). Tako boste lahko pri vaših nakupih v tujini izposlovali poslovanje z odloženim rokom plačila in vam za vaše plačilo tujim partnerjem ne bo treba zagotoviti drugih instrumentov zavarovanja plačil, kot je na primer akreditiv oziroma garancija. Stroški factoringa pri uvoznem factoringu bremenijo prodajalca (vašega dobavitelja).

